Masarykova univerzita

Fakulta sociálních studií

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií

Evropská studia

Vztah nadnárodního kapitálu a demokratického zřízení v Evropské unii

Diplomová práce

Bc. Vojtěch Králík

Vedoucí práce: Mgr. Vladan Hodulák, Ph.D.

UČO: 427181

Brno 2019

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Vztah nadnárodního kapitálu a demokratického zřízení v Evropské unii“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů uvedených v bibliografii.

Bc. Vojtěch Králík …… v Brně, 6. prosince 2019

Poděkování

Chtěl bych poděkovat především vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Vladanu Hodulákovi, Ph.D. za jeho cenné připomínky, trpělivost, čas a motivaci. Vždy si našel čas na konzultaci a sdílel různé podněty a inspiraci. Také bych chtěl vyjádřit obrovský dík mé přítelkyni, která mi poskytla potřebný čas na psaní, starala se o mě a měla se mnou svatou trpělivost. Bez ní bych tuto práci zvládl dopsat jen stěží. Srdečně děkuji také mé rodině, za jejich neustálou podporu při psaní této práce i v průběhu celého života, že ve mě vždy věřili, protože jen díky nim jsem se dostal až sem. Velmi si cením také přístupu mého zaměstnavatele, jelikož mi vycházel ve všem vstříc. Speciální dík patří také Barneymu za jeho psychickou podporu, kterou mě zahrnoval po celou dobu psaní této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá nepříliš probádaným tématem vztahu nadnárodního kapitálu a demokratičnosti ve členských státech Evropské unie, přičemž se jedná o kvantitativní práci založenou na sledování vztahu vysvětlujících a vysvětlovaných proměnných pomocí regresní analýzy a následné korelační analýzy. První část je věnována literatuře a teoretickému uchopení vztahu mezi nadnárodním kapitálem a demokratičností ve státech Evropské unie. Poté se je prostor věnován kvantitativní analýze zkoumající které vysvětlující proměnné zachycující nadnárodní kapitál ovlivňují demokratičnost ve členských státech Evropské unie a jakým způsobem tak činí.

Abstract

This diploma thesis deals with the not well explored topic of the relationship of transnational capital and democracy in the European Union member states. The first part is dealing with literature and theoretical understanding of the relationship between transnational capital and democracy in the European Union. Then a space is devoted to a quantitative analysis examining which explanatory variables capturing transnational capital affect democracy in the Member States of the European Union and how they do so.

Klíčová slova

demokracie, ekonomika, Evropská unie, fungování vlády, nadnárodní kapitál, občanské svobody, pluralismus, politická kultura, politická participace, volební proces

Keywords

civil liberties, democracy, economy, electoral process, European Union, functioning of government, pluralism, political culture, political participation, transnational capital

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Vztah demokratického indexu EIU a hodnoty běžného účtu

Obrázek č. 2 – Vztah fungování vlády a hodnoty běžného účtu

Obrázek č. 3 – Vztah politické participace a hodnoty běžného účtu

Obrázek č. 4 – Vztah politické participace a počtu nadnárodních korporací v žebříčku Fortune Global 500

Obrázek č. 5 – Vztah politické kultury a hodnoty běžného účtu

Obrázek č. 6 – Vztah občanských svobod a hodnoty běžného účtu

Obsah

Úvod 11

Metodologie 13

Teorie 15

O kapitálu a demokracii 15

Demokratický index EIU 20

Pluralismus a volební proces 21

Fungování vlády 22

Politická participace 23

Politická kultura 24

Občanské svobody 25

Nadnárodní kapitál 26

Platební bilance 27

Přímé zahraniční investice 29

Čistá mezinárodní investiční pozice 30

Výše zdanění právnických osob 32

Nadnárodní společnosti – Fortune Global 500 34

Analýza 37

Demokratický index EIU 37

Pluralismus a volební proces 39

Fungování vlády 40

Politická participace 42

Politická kultura 45

Občanské svobody 47

Závěr 51

Zdroje 53

Primární zdroje 53

Sekundární zdroje 54
Přílohy 55

Úvod

Dle Kuttnera silná demokracie funguje jako obranný val proti totalitarismu a zabraňuje koncentraci kapitálu. Pokud je však demokracie slabá mají obyvatelé s nižším příjmem problém s obranou proti tomu, aby elity převzaly kontrolu nad státním aparátem a upravily pravidla ve svůj prospěch. Postupně pak dochází k tomu, že znevýhodnění občané ztrácejí důvěru v demokratické státní zřízení a ve zlepšení své situace (Kuttner, 2018, s. 21). Zde je důležité si uvědomit, že kapitál neznamená jen peníze, ale také nástroj, s jehož pomocí lze prosazovat vlastní zájmy, přičemž kapitál jako takový nemá žádného pána a ani není vázán žádnou politickou ideologií.

Dle Rabieho koncentrace bohatství a moci v rukou malého množství politických a ekonomických elit umožnila této skupině omezit práva ostatních občanů v rozporu s demokratickými principy. V souvislosti s tím, jak bohatí neustále bohatnou a vzdalují se tak zbytku obyvatel, což vede k narůstající tendenci elit k ignoraci veřejného zájmu a uspokojování pouze svých vlastních potřeb a zavrhování dříve obecně přijímaných hodnot a etiky. Mezitím co se elity snaží o stále větší akumulaci bohatství se nezdá, že by se zbytek společnosti zasazoval o znovuzískání svých legitimních práv. To vede ke stále většímu významu bohatství na úkor významu vzdělání nebo pracovitosti (Rabie, 2013, s. 72). Kuttner říká, že pro oslabení demokracie ve prospěch kapitálu byly klíčové ekonomické turbulence v 70. letech minulého století, které umožnily elitám využít globalizace jakožto nástroje pro posílení jejich vlivu. Nová globální pravidla umožnila kapitálu spekulativní operace bez ohledu na státní hranice a také podkopala možnosti národních vlád, kterými by mohly kapitál regulovat. Současná verze globalizace je dle Kuttnera hluboce antidemokratická. Na jedné straně globální obchod oslabuje národní vlády a jejich schopnost kontrolovat kapitál, na straně druhé globalizace vyvolala obecnou nespokojenost obyvatel napříč mnoha státy, což vedlo k nárůstu podpory antidemokratických vůdců nebo politických stran a posílilo nacionalistické myšlení (Kuttner, 2018, s. 6-7).

Nadnárodní kapitál a demokratické státní zřízení spolu dlouhodobě koexistují, a to zejména v případě západoevropských států a USA. To může vést k domněnce, že tyto dva prvky tvoří nerozlučnou dvojici, kde jeden bez druhého nemůže fungovat. Jsou však na sobě demokracie a nadnárodní kapitál opravdu závislé? Jak se navzájem tyto dva prvky ovlivňují? Ambicí této práce je zjistit, zda má nadnárodní kapitál dopad na demokratické zřízení ve členských státech Evropské unie, jejich fungování a rozhodování, a pokud ano, tak objasnit, jak

se tento dopad projevuje. Nabízí se tedy otázky, jakým způsobem se nadnárodní kapitál projevuje v členských státech Evropské unie? Podporuje nadnárodní kapitál demokratičnost členských států Evropské unie, nebo ji naopak omezuje? Dále se také práce zaměří na porovnání jednotlivých členských států Evropské unie z hlediska výše zmíněného vztahu mezi nadnárodním kapitálem a demokratickým způsobem vládnutí.

V práci bude nejdříve popsána metodologie použitá pro analyzování výše zmíněného vztahu mezi nadnárodním kapitálem a demokratickým zřízením ve členských státech Evropské unie. Nejvhodnějším způsobem, který umožní dosažení cíle této práce je kvantitativní analýza založená na regresní analýze, která pomůže vybrat statisticky významné vysvětlující proměnné, a následné korelační analýze, která poskytne náhled na vztah mezi vysvětlujícími a vysvětlovanými proměnnými a také vyhodnocení, jak si členské státy EU vedou v porovnání mezi sebou navzájem.

Dále se práce zaměří na teoretické ukotvení. Práce bude pracovat s demokratickým indexem Economist Intelligence Unit (EIU) a jeho dílčí komponenty jakožto vysvětlované proměnné, která nám umožní porovnat demokratičnost ve členských státech EU. V této kapitole bude nadnárodní kapitál zkoumán na základě vybraných vysvětlujících proměnných. Pro každou z vysvětlujících proměnných bude stanovena hypotéza jejího vlivu na demokratičnost ve státech Evropské unie měřenou pomocí výše zmíněného indexu včetně nulových hypotéz. Tyto budou v následující praktické části práce pomocí regresní analýzy a korelačních analýzách potvrzeny nebo naopak vyvráceny.

Třetí kapitola bude obsahovat praktickou část práce. V této kapitole bude provedena regresní analýza, která bude zkoumat vztah vysvětlených a vysvětlujících proměnných pomocí metody nejmenších čtverců. Proměnné, které se ukážou jako statisticky významné budou nadále rozpracovány pomocí korelační analýzy. V této části budou potvrzeny nebo vyvráceny výše stanovené hypotézy a výsledky analýzy budou dále na základě teoretických poznatků vysvětleny a zasazeny do jejich kontextu. V závěrečné části budou pak výsledky práce shrnuty, bude nastíněna její přínosnost pro dosud provedený výzkum a budou vytyčeny body, kterým by se měla případná navazující akademická práce dále věnovat.

Metodologie

K dosažení cíle této práce bude postupováno cestou kvantitativní analýzy. Bude využito jednak metody jednoduché regresní analýzy vycházejících z programu Gretl, přičemž data jsou zkoumána na hladině významnosti $\alpha = 0{,}10$. Pro porovnání jednotlivých modelů pak je využíván korelační koeficient nabývající hodnoty od -1 do 1, přičemž 0 znamená lineární nezávislost a hodnoty blízké 1 nebo -1 značí přímou, popřípadě nepřímou lineární závislost. Dále bude práce operovat s p-hodnotou 0,10, která bude využívána k testování jednotlivých hypotéz (například hypotéza o statistické významnosti jednotlivých proměnných nebo hypotéza o statistické významnosti regresního modelu jako celku), přičemž hodnoty nižší než 0,10 budou znamenat zamítnutí nulové hypotézy ve prospěch hypotézy alternativní. V práci bude využito také adjustovaného koeficientu determinace nabývajícího hodnot od 0 do 1, který určuje kvalitu regresního modelu, přičemž je žádoucí se co nejvíce přiblížit hodnotě 1.

Vysvětlovanou proměnnou Y je demokratičnost členských států Evropské unie, která bude v této práci definována pomocí indexu demokracie sestavovaného britskou společností Economist Intelligence Unit (EIU), který hodnotí míru demokracie ve 167 státech světa. Tento index je publikován každoročně a skládá se z váženého průměru 60 ukazatelů seskupených do pěti různých kategorií – míra politické volby a pluralismu, občanská práva, funkčnost vlády, politická spoluúčast a politická kultura. Tyto ukazatele mají vždy několik možných odpovědí, přičemž ty jsou založeny na odborném hodnocení, průzkumech veřejného mínění z příslušných zemí a případě zemí s chybějícími výsledky, se používají výsledky obdobných zemí nebo znalecké posudky (Democracy index EIU, 2013). Mimo tento index zkoumající demokratičnost existují také další alternativní projekty, které však nedosahují kvalit a komplexnosti indexu demokracie zpracovávaného organizací EIU, a proto bude v této práci použit právě tento index, respektive pět výše zmíněných kategorií, ze kterých se demokratický index EIU skládá.

Jako vysvětlující proměnné X_n pro definici nadnárodního kapitálu budou v této práci použity komponenty používané pro výpočet čisté mezinárodní investiční pozice států, která poskytuje souhrnný pohled na čistou finanční pozici země vůči zbytku světa. Jedná se o účetní závěrku, která stanovuje hodnotu a složení zahraničních finančních aktiv a závazků a je obvykle vyjádřena v procentech HDP. Pozitivní hodnota značí, že stát je věřitelem, zatímco záporná hodnota znamená, že jde o dlužníka. Do výpočtu je zahrnut jak vládní, tak také soukromý sektor. Mimo čistou mezinárodní investiční pozici bude mezi vysvětlující proměnné zahrnuta

také skutečnost, zda jsou jednotlivé státy členy eurozóny nebo také to, kolik významných nadnárodních společností z daného státu pochází.

V této práci budou tedy použité následující vysvětlující proměnné X_n vždy k roku 2018:

- Platební bilance států EU od 2008 do 2018 měřená v % HDP
  - Běžný účet
  - Finanční účet
- Přímé zahraniční investice měřené v % HDP
- Čistá mezinárodní investiční pozice měřená v % HDP
- Výše zdanění právnických osob
- Počet nadnárodních společností umístěných v žebříčku Fortune Global 500 z roku 2018, které mají sídlo v daném členském státě Evropské unie

Z těchto proměnných bude vytvořen regresní model za pomocí metody nejmenších čtverců (metoda OLS). Nejdříve bude zkoumána významnost jednotlivých vysvětlujících proměnných v modelu na základě p-hodnoty a nevýznamné proměnné budou z modelu vyřazeny. Výsledný model poté bude popsán pomocí adjustovaného koeficientu determinace a budou provedeny testy pro splnění předpokladů regresního modelu (předpoklad normality, předpoklad správné specifikace modelu a další). Na základě výsledků regresního modelu budou statisticky významné vysvětlující proměnné zkoumány ve vztahu s vysvětlovanou proměnnou pomocí korelační analýzy a XY grafů, které umožní znázornění pozic jednotlivých členských států Evropské unie v závislosti na zkoumaném vztahu demokratičnosti a statisticky významných proměnných nadnárodního kapitálu. Výsledky korelační analýzy budou vysvětleny a na jejich základě budou vyvozeny závěry a budou nastíněny možné důvody potenciálních rozdílů mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie.

Teorie

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s teoretickým ukotvením pojmů, se kterými bude tato práce dále operovat. Bude objasněno, proč je vztah kapitálu a demokracie problematický a je tedy vhodné se tímto tématem zabývat. Je důležité ujasnit si co máme na mysli, když mluvíme o vysvětlovaných proměnných – demokracii, demokratické indexu EIU a jednotlivých částech z nichž se skládá. Stejně tak budou v této kapitole probrány a teoreticky ukotveny vybrané vysvětlující proměnné.

O kapitálu a demokracii

Současná verze kapitalismu, označovaná jako neoliberalismus, má dle Solimana několik hlavních rysů, mezi něž patří oslabování role státu v ekonomice, výrazná koncentrace ekonomického a politického vlivu v rukou malé skupiny lidí, dominance kapitálu nebo slabá intenzita demokratického procesu spojená s nízkým zapojením občanů a zároveň je silně ovlivněná kapitálem a zájmovými skupinami. V neoliberální verzi kapitalismu kontrolují nejbohatší elity většinu produktivity a finančních prostředků, přičemž jejich vliv se neomezuje pouze na ekonomiku, ale ovlivňují také kulturu nebo obecně přijímané hodnoty skrze vlastnictví masových médií. Díky svému vlivu jsou elity schopné ovlivňovat šíření znalostí a kultury, tvarovat sociální chování a politické názory s cílem zachování statutu quo, tedy udržení nadvlády kapitálu nad ostatními hodnotami tak, jak jim to umožňuje pouze neoliberalismus. Rostoucí vliv bohatých ekonomických elit je dle Solimana znepokojující vzhledem k jejich bezpříkladné schopnosti přivlastňovat si ekonomické přebytky, přičemž jsou tyto elity následně schopné mobilizovat získané prostředky s cílem ovlivnit politické instituce tak, aby zamezily přijetí požadavků na růst mezd, regulaci ekonomické sféry, zavedení vyššího zdanění pro bohaté nebo znárodňování jejich majetku. Existuje několik kanálů, pomocí kterých mohou elity ovlivňovat demokracii. Mezi nejvýznamnější z nich patří korporátní příspěvky politikům na volební kampaně, lobbystické aktivity ovlivňující legislativu, vlastnictví nebo ovlivňování masových médií a mobilizace a sponzorování akademické obce poskytující technické argumenty ve prospěch politických cílů elit potažmo jejich kapitálu (Solimano, 2014, s. 1-3).

Dle Kuttnera jsou argumenty, že kapitalismus posiluje demokracii skrze budování norem transparentnosti, vlády práva a volné tržní soutěže pouze zidealizovanou domněnkou. Ve skutečnosti se dle něj demokracie v západních státech rozvíjela vždy pomocí omezování moci elit a kapitálu. Pokud je však toto omezení narušeno dochází k obratu směrem od demokracie k diktatuře, která pro růst kapitálu vytváří příhodnější podmínky skrze svou schopnost ovládat

masy dle své vůle. To se dle něj stalo v historii již několikrát. Jedním z příkladů, které používá je Německo před 2. světovou válkou, kdy došlo k symbióze mezi nacistickou vládou a německým průmyslem a bankami. Jako další příklad uvádí chování kapitálu v zemích třetího světa, kde dochází k podpoře diktatur, které mohou poskytnout kapitálu mnohem více prostoru nezávisle na právech svých občanů. Kuttner současnou situaci přirovnává k období po 1. světové válce, kdy se západní státy snažily o obnovení předválečného volného trhu a upřednostnily výběr dluhů před ekonomickou obnovou. To vedlo k finančním spekulacím a ztrátě kontroly nad nadnárodním kapitálem. Předpokládalo se, že to povede k prosperitě a míru, avšak ve skutečnosti přišlo období ekonomické nejistoty kombinované s vysokou mírou společenských nerovností, zdiskreditované demokracie a vzestupu fašismu (Kuttner, 2018, s. 10-11).

Vzestup ekonomických elit a kapitálu v neoliberální éře měl několik nežádoucích efektů na demokracii. Jedním z nich je ovlivňování mechanismu v reprezentativních demokraciích, kde má každý volič jeden hlas, a to skrze financování politických kampaní vybraných politiků nebo politických stran, které tak získávají výhodu nad svými protivníky, kteří neprosazují politiku vyhovující kapitálu. Solimano tvrdí, že finance, které má daný politik k dispozici jsou pro jeho zvolení důležitější než obsah politického programu, zejména v případě, kdy jej podporují masová média, která jsou často vlastněna stejnými zájmy jako poskytnutý kapitál. Dalším nežádoucím efektem je pak ovlivňování politiky v období mezi volbami, kdy se zájmové skupiny pomocí svého kapitálu snaží ovlivňovat legislativu ve svůj prospěch, přičemž ty zájmové skupiny, které zastupují elity jsou často lépe organizované a mají přístup k většímu kapitálu, který hraje často rozhodující roli, než je tomu v případě zájmových skupin, které zastupují ostatní občany. Tento rozdíl v politické síle se dle Solimana projevil zvláště v průběhu finanční krize z let 2008-09, kdy vlády přistoupily k záchraně množství bank na úkor ostatních občanů. Za další problém Solimano označil časté přelévání jedinců mezi politickými pozicemi a pozicemi v zájmových skupinách zastupujících elity a kapitál, což vede k viditelnému střetu zájmů (Solimano, 2014, s.44-45).

Zatímco v minulosti byla akumulace kapitálu vázána na národní stát, státní politiku a ekonomické priority jednotlivých vlád, tak v posledních desetiletích 20. století se situace změnila. Institucionální a prostorová omezení národních států se staly pro akumulaci kapitálu příliš restriktivní. Elity ovládající kapitál se snažily vyhnout omezením plynoucích z národních arén a zbavit se závislosti na vůli elektorátu tak, aby mohl kapitál využít plně svých možností a akumulačních schopností. Jako nejlepší z cest, kterou mohl být kapitál tohoto cíle dosáhnout

se jevila transnacionalizace skrze globalizaci. Tento bod je klíčový, neboť mnoho vysvětlení globalizace spojuje tento proces úzce s technologickou inovací, avšak přitom to byl dle Robinsona důsledek působení konfliktu mezi elitami ovládajícími kapitál a zbytkem obyvatel, který ke kapitálu přístup neměl. Tím, že se kapitál transnacionalizoval, přesunul své působiště, aniž by byly přímo narušeny vztahy mezi kapitálem a demokracií na vnitrostátní úrovni (Robinson; 2009; s. 193-194). Na rozdíl od těch nejbohatších, kteří nadnárodní kapitál ovládají a mají možnost prostřednictvím nadnárodních organizací a vzájemných vztahů obcházet národní státy a zároveň využívat jejich teritoriálního ukotvení ve svůj prospěch, jsou ostatní občané znevýhodněni. Vznik nadnárodního kapitálu znamenal také vznik nové globální spodní třídy, přičemž tato třída však není na nadnárodní úrovni propojena a její příslušníci jsou omezeni hranicemi států, což podporuje převahu nadnárodního kapitálu nad občany jednotlivých států.

Gillens a Page tvrdí, že oproti preferencím ekonomických elit a kapitálu, kterým disponují, mají preference průměrných o občanů na skutečnou politiku pouze mizivý dopad. Dle nich to neznamená, že průměrní občané často získají, co chtějí, avšak je to pouze proto, že daná politika je také v zájmu ekonomických elit, které mají skutečný vliv na politiku. Tvrdí také, že většina dnes ve skutečnosti nevládne, neboť když se její zájmy střetnou s ekonomickými zájmy elit a organizovaným kapitálem, tak obecně prohrají – i když většina obyvatel požaduje změnu politiky, tak ta obecně nepřijde. Dodávají, že i když ekonomické elity nevládnou přímo, tak jsou to právě tito lidé, kteří jsou díky svému kapitálu těmi, kdo ovládá politiku. Tvrdí, že tento fakt citelně ohrožuje demokracii (Gillens a Page, 2014, s. 575). K tomuto tématu Nasser dodává, že v případě, kdy kapitalismus nemá efektivní odpor, tak může pokračovat navždy, to však dle něj neplatí pro demokratický kapitalismus, neboť ve chvíli, kdy kapitál začne být demokracií omezován, mezi nimi může dojít k rozporu. Nasser tvrdí, že pokud je demokracie nepostradatelná, tak poté musí být kapitalismus postradatelný a naopak. Právě neslučitelnost demokracie a kapitalismu se dle něj začíná v současnosti výrazně projevovat (Nasser, 2018, s. 225-226).

Národní vlády mají typicky dobře rozvinutý systém prosazování práva, vytváření legislativy a způsob prosazování nejrůznějších zájmů. I když i na národní úrovni má dle Kuttnera kapitál v rozhodovacím procesu navrch oproti zájmům občanské veřejnosti, tak alespoň je prosazování zájmů na této úrovni v porovnání s globální arénou mnohem transparentnější a má pevnější pravidla a možnosti všech zájmových skupin jsou alespoň přibližně srovnatelné. To však pro nadnárodní kapitál neplatí. Na nadnárodní úrovni často

rozhodují pouze zájmy kapitálu, rozhodování v nadnárodních organizacích je z velké části netransparentní a na rozdíl od národní úrovně, kde je kladen důraz na zamezení konfliktu zájmů, tak na nadnárodní úrovni je tento problém ponechán do značné míry bez povšimnutí. To umožňuje finančním elitám a kapitálu na této úrovni dominovat a obcházet národní úroveň a občany jednotlivých států. S tím souvisí dvojí standardy pro vytváření legislativy na nadnárodní úrovni. Nadnárodní kapitál a elity jsou ochotné prosazovat nadnárodní pravidla v případě volného trhu, volného pohybu zboží a v dalších oblastech, kde to vyhovuje jejich zájmům, avšak jsou zcela proti nadnárodní regulaci na poli pracovních, environmetálních a sociálních standardů, lidských práv a obecně ve všech oblastech, kde by mohl být ohrožen nadnárodní regulací jejich zájem (Kuttner, 2018, s. 159-160).

Současný globální obchodní systém společně s obchodní politikou USA podporuje nárůst nerovností. Přístup laissez-faire a volný trh mají tendenci produkovat extrémní bohatství na jedné straně a extrémní chudobu na straně druhé. Pro více rovnostářské rozdělení příjmů v kombinaci s ekonomickým růstem by bylo zapotřebí silné demokracie. Globální obchodní systém má však dnes podobu nekontrolovatelného trhu vedeného aliancí korporátních a vládních autokratů, což neustále oslabuje demokratické státy a společnosti (Kuttner, 2018, s. 141). Se stále narůstající tendencí dochází k hromadění bohatství v rukou těch nejbohatších. Piketty se na toto téma vyjadřuje ve spojení s mezinárodní a oligarchickou divergencí. Mezinárodní divergencí má na mysli přivlastňování si jednoho státu ze strany jiného státu, například skrze přímé zahraniční investice nebo prostřednictvím státem vlastněných ropných fondů. Piketty však tvrdí, že tato varianta není tolik pravděpodobná jako divergence oligarchického typu, což je proces, kdy se jednotlivé státy stávají majetkem nejbohatších vrstev světové populace. Piketty dokonce tvrdí, že k oligarchické divergenci již viditelně dochází. Piketty toto své tvrzení podpírá faktem, že celosvětová platební bilance je dlouhodobě a pravidelně negativní, tedy, že ze všech světových států odchází více peněz, než proudí dovnitř, přičemž statisticky by tato bilance měla být vždy vyrovnaná. Piketty tuto statistickou anomálii vysvětluje velkým objemem soukromých aktiv, která nejsou registrována a nalézají se v daňových rájích. Jejich objem odhaduje na 10 % celosvětového HDP (Piketty; 2015; s. 516-520).

Kuttner tvrdí, že v případě, kdy je síla demokracie a kapitálu v rovnováze, tak je demokratický proces schopný ovlivňovat trhy ve prospěch veřejného blaha, což nadále posiluje legitimitu demokratického státního zřízení. S příchodem globalizace a přenosem kapitálu z národní na nadnárodní úroveň se situace změnila. Globální kapitál díky k tomu, že neexistuje

žádná globální vláda ani globální občanství oslabuje schopnost států trhy kontrolovat. Na globální úrovni v současnosti fungují pouze mezinárodní organizace jako je Mezinárodní měnový fond nebo Světová obchodní organizace, jejichž struktura je však v porovnání s národními protějšky mnohem méně transparentní a jejichž odpovědnost občanům jednotlivých států je velmi malá. Pro nadnárodní kapitál je tak snazší ovlivňovat dění na globální úrovni, kde nemá opozici v podobě elektorátu, přičemž se však rozhodnutí přijatá na nadnárodní globální úrovni často přenášejí také na národní úroveň, kde způsobují na jedné straně změnu distribuce moci ve prospěch elit, které favorizují laissez-faire přístup k ekonomice a další globalizaci a na straně druhé nespokojenost mezi širokou veřejností, jež přichází o možnost zasahovat do demokratického rozhodovacího procesu. Dochází tak k narůstající převaze kapitálu nad demokratickými principy. Globalizovaný kapitál oproštěný od omezení vyplývajících z národní úrovně oslabuje občanská práva, která se v minulosti podařilo vydobýt v rámci demokratického procesu, zároveň však přináší zisky těm, kteří jej ovládají. Kapitál se tak stává mocnějším, než je občanství a ovlivňuje nejen ekonomiku, ale také politiku (Kuttner, 2018, s. 8-10). V případě Evropské unie je pak pro nadnárodní kapitál snazší ovlivňovat evropskou úroveň než jednotlivé členské státy, neboť i v tomto případě platí Kuttnerovo tvrzení o snazší ovlivnitelnosti nadnárodní úrovně, přičemž zde přijatá rozhodnutí potom přímo přecházejí do legislativy členských států díky nadřazenosti unijního práva. Také samotná Evropská unie si je této skutečnosti vědoma, a proto zařadila do svého rozhodovacího procesu různé postupy a pravidla pro prosazování zájmů a snaží se o jejich rovnoměrné zastoupení.

Mitchell a Fazi kritizují pojetí nadnárodního kapitálu jakožto nekontrolovatelné substance a tvrdí, že tohoto stavu bylo dosaženo jen díky tomu, že to byla vůle politických institucí, které vytvořily takový regulační systém, který tento nekontrolovatelný pohyb nadnárodního kapitálu umožňuje. Říkají, že dokud budou nadnárodní společnosti schopné zachovat si svůj vliv na politický proces, tak se bude také nadnárodní kapitál moci volně pohybovat. Mitchell však dodává, že nic v kapitalismu není trvalé a že ve chvíli kdy současný stav přestane politickým elitám vyhovovat, tak může dojít k velmi rychlému omezení nadnárodního kapitálu a globalizace. Osamocené kroky jednotlivých národních vlád však nemohou zaručit požadovaný výsledek, což však neplatí pro všechny státy. Výjimku tvoří jednak ekonomické a politické velmoci, ale také státy s vlastní měnou, které plně využívají své ekonomické schopnosti. Mitchell totiž tvrdí, že stát je schopen pokrýt případný výpadek v příjmech způsobený odlivem nadnárodního kapitálu a snížit nezaměstnanost pomocí určitých politických rozhodnutí jako je záruka úplné zaměstnanosti (Mitchell, Fazi; 2017; s. 134-139).

Jedním z hlavních problémů s nadnárodním kapitálem je dle Kuttnera skutečnost, že vznik skutečně demokraticky odpovědné nadnárodní vlády je vzhledem ke komplexnosti a existenci množství rozdílů nepravděpodobný. Pokud již nějaké nadnárodní vládní těleso vznikne, je nepravděpodobné, že bude demokraticky odpovědné lidu více než národní vlády, podobně jako je tomu dle Kuttnera v EU. Proto by dle něj měl krok k regulaci současné neoliberální formy kapitalismu přijít ze strany národních vlád nikoliv z nadnárodního tělesa, které je díky své vzdálenosti občanům náchylnější k tomu být ovlivněno nadnárodním kapitálem. Podobně jak již bylo nastíněno v případě EU jsou na tom všechny nadnárodní organizace – Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Světová obchodní organizace a další, neboť všechny tyto organizace jsou díky své nízké demokratické odpovědnosti náchylné vůči vlivu nadnárodního kapitálu, který může jejich prostřednictvím prosazovat jemu vyhovující politiku na úkor ostatních zájmů (Kuttner, 2018, s. 159).

V této kapitole bylo popsáno, proč je vztah nadnárodního kapitálu potažmo kapitalismu a demokratického státního zřízení komplikovaný a proč je mu tedy vhodné věnovat pozornost. Následující kapitola se bude zabývat demokratičností a popíše její jednotlivé aspekty na základě metodiky demokratického indexu EIU.

Demokratický index EIU

Jak již bylo řečeno výše, tato práce bude pro měření demokratičnosti členských států Evropské unie používat index demokracie EIU. Tento index byl vybrán z několika důvodů. Prvním z nich je pět různých kategorií, ze kterých se skládá celkové hodnocení tohoto indexu a které umožňují lepší náhled na konkrétní aspekty demokracie států EU – politický proces a pluralismus, občanská práva, funkčnost vlády, politická participace a politická kultura. Všechny tyto kategorie pak spolu dohromady tvoří výslednou hodnotu demokratického indexu EIU. Tato práce bude pracovat jak s celkovým demokratickým indexem EIU, tak také s jeho jednotlivými kategoriemi, tak aby bylo možné zjistit, které vysvětlující proměnné ovlivňují demokratičnost v členských státech EU ve všech jejích aspektech. Tedy zda celkové hodnocení demokratického indexu EIU a hodnocení jednotlivých částí ovlivňují stejné nebo naopak rozdílné vysvětlující proměnné, jak silný je jejich vliv a do jaké míry vysvětlují hodnoty, který jednotlivé státy v demokratickém indexu EIU dosáhly. Dalším důvodem je věrohodnost a tohoto indexu, neboť spolupracuje s množstvím expertů, kteří zkoumají situaci v jednotlivých státech na základě seznamu předem definovaných otázek, přičemž jejich práce je doplněna o

průzkumy veřejného mínění (EIU, 2013). Pět jednotlivých částí demokratického indexu EIU zmíněných výše v tomto odstavci bude nyní podrobněji rozebráno.

Pluralismus a volební proces

Index demokracie EIU se v oblasti pluralismu a volebního procesu zaměřuje především na volby a zkoumá jejich demokratičnost, pravidelnost či spravedlivost, ale zaměřuje se také na další aspekty voleb, a to jak na straně voličů, tak také na straně volených. EIU zkoumá, zda je umožněno volit všem občanům daného státu bez jakéhokoliv rozdílu, zda mohou volit bez hrozby perzekuce a zda mohou být také sami zvoleni. Na straně volených subjektů index zkoumá, zda je umožněna účast na volbách všem politickým subjektům, do jaké míry je financování volebních kampaní transparentní nebo zda jsou na základě výsledků voleb dodržovány mechanismy transferu moci a předání vlády probíhá dle ústavního práva (Democracy Index EIU, 2018, s. 51-52). V případě členských států Evropské unie lze předpokládat, že v této kategorii budou státy dosahovat relativně vysokých hodnot, a to právě díky svému členství v Evropské unii, která funguje jakožto záruka demokratického způsobu vládnutí v jednotlivých členských státech. Vliv nadnárodního kapitálu v oblasti pluralismu a volebního procesu by se mohl projevovat například skrze nepřímé omezování konkurenceschopnosti některých politických stran v době konání voleb prostřednictvím financování stran prosazujících takové kroky, které nadnárodnímu kapitálu vyhovují.

Vliv nadnárodního kapitálu v evropských státech ovlivňuje v oblasti pluralismu a volebního procesu nejen volební proces, ale také politiku na nejvyšší úrovni ve svůj prospěch. Ne vždy se však musí kapitál držet legálních pravidel a v případě, že mu to vyhovuje, tak se může uchýlit k pochybným praktikám, které v případě jejich odhalení znamenají politický skandál a rapidní pokles důvěry voličstva v politiku a vládu občanů a na druhé straně to nutí jednotlivé politické strany vydávat stále větší objemy financí na vlastní prezentaci a vztahy s veřejností (Rabie, 2013, s. 68-69). Sartoriho definice pluralismu na politické úrovni zahrnuje zejména diverzifikaci moci a přesněji existenci plurality skupin, které jsou nezávislé a neomezené. Důležitým bodem je dle něj konflikt mezi těmi to skupinami, respektive možnost projevení nesouhlasu a způsob jakým může být nesouhlas artikulován. Sartori rozlišuje mezi konfliktem okolo základních otázek, jako jsou pravidla řešení sporů a konflikty na lokální či vládní úrovni ohledně jednotlivých politických rozhodnutí. Podstatným aspektem pluralismu a demokracie je dle Sartoriho možnost střídání vládnoucích skupin skrze pravidelně pořádané volby založené na demokratických principech, kde jsou si všichni občané rovni (Sartori, 1976, s. 13-14). Hertzová se zaobírá otázkou neustále narůstajících nákladů na volební kampaně. Dle

ní ve stále globálnějším politickém prostředí politici nabízejí čím dál méně politického obsahu a z toho důvodu potřebují více financí, aby zaujali voliče, což působí v neprospěch malých či hůře financovaných subjektů. (Hertzová; 2003; s. 115-116).

Fungování vlády

V oblasti fungování vlády se index demokracie EIU zaměřuje zejména na otázky týkající se vlády a jejích schopností vykonávat svou funkci bez narušování a ovlivňování ze zahraničí či ze strany armády. Zároveň se tato část zabývá tím, do jaké míry vlády dodržují zákony, fungují transparentně, jsou odpovědné vůči elektorátu, zda existuje funkční systém protiváh zamezující zneužití moci vládou a zda vzbuzují svým jednáním důvěru voličů nejen ve vládu samotnou, ale v celý stranický systém politických stran (Democracy index EIU, 2018, s. 52-54). V případě členských států Evropské unie lze předpokládat významný vliv nadnárodní úrovně na legislativu jednotlivých členských států díky principu nadřazenosti evropského práva nad tím národním. Zároveň však může právě legislativa přijatá na evropské úrovni podporovat dodržování zákonů, transparentnost a zabraňovat zneužívání vládní moci. Působení evropské úrovně na národní legislativu je však problematické také proto, že může snižovat důvěru občanů v jejich národní demokratický systém, neboť evropská legislativa je adaptována nehledě na to, která politická strana zvítězí ve volbách. Právě silného vlivu nadnárodní evropské úrovně může využít nadnárodní kapitál, který se díky působení na celoevropské úrovni jednak může vyvarovat opozice v podobě nespokojených občanů, ale také může docílit úspor z rozsahu. Tedy nemusí se snažit prosadit své stanovisko v každém členském státě zvlášť, ale stačí mu, když své stanovisko prosadí pouze jednou na evropské úrovni. Díky tomu pak může docházet k rezignaci občanů na demokracii, klesající volební účasti a dalším problémům se kterými se v současnosti evropské demokracie potýkají.

Mitchell a Fazi na téma vládnutí v Evropské unii říkají, že tato nadnárodní instituce není transparentní ani vstřícná k politice, která je ovlivnitelná změnami veřejného mínění. Tvrdí, že evropské instituce jsou ve své podstatě technokratické, přičemž to však neznamená, že by byly neutrální. Budou zaujímat takové postoje, které budou odpovídat postojům té třídy, ze které budou rekrutováni jejich zaměstnanci. Nadnárodní charakter Evropské unie přispívá k oslabování veřejné kontroly, neboť instituce na této úrovni jsou fyzicky, psychicky a jazykově občanům vzdálenější, než je tomu v případě národních vlád. Tato vzdálenost poskytuje prostor pro oligarchické aktivity, k čemuž přispívá také komplexní a nepřehledná struktura těchto institucí (Mitchell, Fazi; 2017; s. 165-167). Dle Mitchella a Faziho došlo v Evropské unii k oslabení národních parlamentů ve vztahu k národním vládám, jejichž politická rozhodnutí jsou

mnohdy prohlášena za technokratická, apolitická nebo vynucená nadnárodní úrovní čímž se vlády vyhýbají demokratické odpovědnosti. Národní vlády se pomocí depolitizace a přesunu svých pravomocí vzdávají části své moci, což je na jedné straně oslabuje, ale zároveň je to posiluje ve vztahu k vlastním občanům, kdy mohou prosadit i taková rozhodnutí, která domácí elektorát neschvaluje a poté svalit vinu na Evropskou unii a její instituce. Depolitizace znamenala nejen oslabení demokratické odpovědnosti, ale také vyprazdňování politiky ve smyslu politických témat, na kterých by se jednotlivé strany mohly profilovat (Mitchell, Fazi; 2017; s. 137-145).

Politická participace

Index demokracie EIU se v otázce politické participace se zaměřuje na volební účast, práva žen a minorit a jejich zastoupení v parlamentu, gramotnost dospělé populace, připravenost obyvatel účastnit se demonstrací a jejich zájem o politickou situaci. Na druhé straně se demokratický index zajímá také o aktivity vlády, a to, zda a jakým způsobem se snaží o zvýšení zájmů obyvatel o politiku (Democracy index, 2018, s. 54-56). Teoreticky se v případě demokracie v podstatě jedná o občanskou samosprávu. Avšak realita bývá často jiná, neboť zvolení zastupitelé jsou jen obtížně kontrolovatelní a po svém zvolení mohou zemi řídit do značné míry dle své libovůle (Vančura; 2012; s. 15). V důsledku mohou být občané s akcemi politiků nespokojeni, mohou pořádat demonstrace, stávky či jiným způsobem projevovat své rozčarování. Nadnárodní kapitál může politickou participaci ovlivňovat skrze klesající volební účast a nízký zájem o politiku způsobené vyprazdňováním politických témat. Zejména v Evropské unii je díky nadřazenosti evropského práva vyprazdňování domácí politiky výrazně patrné. V členských státech dochází k depolitizaci a odvolávání se národních elit na evropský diktát, kvůli kterému musí přijímat i jinak neprůchodné politické rozhodnutí. V důsledku pak politické strany nejsou schopné zaujmout voliče prostřednictvím vlastního politického programu, což vede k sílícím tendencím na marketingovou stránku politických kampaní na úkor jejich obsahu. To vede k rostoucím nákladům politických stran. Zde vstupuje do hry jak národní, tak také nadnárodní kapitál, který může vybraným stranám poskytnout potřebné prostředky.

Je vhodné podotknout, že díky tomu, že rozdílné myšlenkové proudy kladou důraz na odlišné aspekty politické participace, tak se mohou jejich hodnocení této části demokratického indexu EIU rozcházet. Například elitismus bude typicky přikládat větší váhu volební účasti a aktivitám vlády, kdežto pluralismus se bude zaměřovat spíše na práva minorit a jejich zastoupení. Bohužel nelze dohledat, zda mají jednotlivé otázky tvořící hodnocení politické

participace v rámci indexu demokracie EIU stejnou hodnotu, nebo zda některé otázky považují jeho tvůrci za důležitější než jiné, a tudíž jim přikládají vyšší váhu.

Politická kultura

Politickou kulturu zkoumá index demokracie EIU na základě postojů obyvatel k demokratické vládě, zda jsou s ní spokojení, zda ji vnímají jako schopnou udržet pořádek a ekonomický růst nebo zda spíše preferují vládu silného vůdce nezávislého na parlamentu a volbách, vojenskou vládu nebo technokratickou vládu složenou spíše z expertů než z politiků. Dále se v této část index EIU zaměřuje na všeobecnou podporu demokracie a tradici rozdělení státu a církve (Democracy index EIU, 2018, s. 56-58). Demokratický index EIU nezkoumá přímo vliv nadnárodního kapitálu na politickou kulturu, ale je zřejmé, že případné skandály demokratické vlády snižují její kredit u obyvatel, kteří mohou být nespokojení a mohou preferovat nedemokratický režim vládnutí. Pronikání nadnárodního kapitálu může vést ke snižování nebo posilování politické kultury v daném státě na základě toho, jak zde působí, zda přináší ekonomický růst nebo zda podporuje přijímání nepopulárních politických rozhodnutí.

Dle Hertzové politickou kulturu ve členských státech Evropské unie ovlivňuje mimo jiné také nadnárodní kapitál, přičemž jeho pronikání do národních politických sfér se zřídka obešlo bez skandálu. Například Helmut Kohl, Helmut Schmidt nebo Francois Mitterand patří k těm u nichž bylo napojení na nadnárodní kapitál zcela zřejmé, avšak také nezkompromitovaní politici se mohou cítit zavázáni ekonomické sféře s níž jsou provázáni (Hertzová; 2003; s. 66). V ekonomické oblasti dochází zejména v Evropské unii k depolitizaci, národní vlády rozhodly k dobrovolnému omezení vlastních možností. Členské státy se rozhodly vytvořit nadnárodní celoevropská pravidla znemožňující plně využívat svých možností ve fiskální a monetární politice, což se týká zejména států eurozóny, ale také ostatních členských států. Vytvořením těchto pravidel dle Mitchella a Faziho sledovali národní politici linii, která by jim umožnila vyhnout se odpovědnosti za svá rozhodnutí, přičemž tuto zodpovědnost přenesli na nadnárodní úroveň – na Evropskou unii, kterou následně využívají coby obětního beránka, na kterého mohou svalit vinu za svá nepopulární rozhodnutí (Mitchell, Fazi; 2017; s. 137-145). Toto ovšem může být vnímáno negativně ze strany obyvatel, kteří s tím to krokem mohou být nespokojení. Odevzdání části národní suverenity a přijetí nadřazenosti evropské legislativy může mezi občany vyvolávat nedůvěru k demokratickému vládnutí či přímo protidemokratické nálady, a to zejména v případech, když se jedná o společensky citlivá témata nebo taková rozhodnutí, která by na národní úrovni neměla šanci uspět. V takových případech může mezi obyvateli docházet k příklonu k autoritářštějšímu způsobu vládnutí, který by omezil vliv Evropské unie.

Mitchell a Fazi na téma vládnutí v Evropské unii říkají, že tato nadnárodní instituce není vstřícná k politice, která je ovlivnitelná změnami veřejného mínění. Tvrdí, že evropské instituce jsou ve své podstatě technokratické, přičemž to však neznamená, že by byly neutrální. Budou zaujímat takové postoje, které budou odpovídat postojům té třídy, ze které budou rekrutováni jejich zaměstnanci. Nadnárodní charakter Evropské unie přispívá k oslabování veřejné kontroly, neboť instituce na této úrovni jsou fyzicky, psychicky a jazykově občanům vzdálenější, než je tomu v případě národních vlád. Tato vzdálenost poskytuje prostor pro oligarchické aktivity, k čemuž přispívá také komplexní a nepřehledná struktura těchto institucí (Mitchell, Fazi; 2017; s. 165-167). Technokratický způsob evropského vládnutí může mít také podíl na odklonu občanské společnosti od demokracie. Jak již bylo řečeno výše, může docházet k přijímání rozporuplných rozhodnutí, což zhoršuje v očích obyvatel postavení demokratického způsobu vládnutí.

Občanské svobody

Index demokracie EIU hodnotí občanské svobody na základě svobody médií a tisku, možnosti svobodného vyjadřování a otevřené politické diskuse, existence případné cenzury internetu a státem podporovaného mučení vězňů. Dále se index zaměřuje také na možnost zaměstnanců svobodně tvořit odborová hnutí či svobodný výběr náboženské víry. Důležitým bodem je dle demokratického indexu EIU také nezávislost soudní moci na vládě a dalších vlivech, zda jsou si všichni občané rovni před zákonem, do jaké míry funguje ochrana lidských práv a zamezování diskriminaci na základě rasy, náboženského vyznání nebo barvy kůže, zda je soukromý majetek občanů chráněný zákonem a zda není soukromé podnikání ovlivňováno ze strany vládnoucí garnitury (Democracy index EIU, 2018, s. 58-60). Dle Sartoriho je pro demokracii důležitý způsob interakcí mezi vládnoucí většinou a menšinami, které nemají na vládnutí podíl, přičemž pluralistická společnost dle něj musí respektovat práva menšin. Pro pluralismus je také důležité oddělení různých oblastí života jako jsou náboženství, politika, zaměstnání a další, přitom musí být dodržován princip vzájemné tolerance (Sartori, 1976, s. 13-17).

Foster mluví o občanských svobodách mimo jiné v souvislosti s politickými právy, která mají za úkol regulovat práva a svobody občanů ve vztahu k vládnímu aparátu. Tato práva Foster dělí na první a druhou generaci, přičemž tato práva se často překrývají. Do první generace řadí právo na život, zákaz mučení a otroctví, osobní svobodu, právo na spravedlivý soudní proces, právo na soukromý život, svobodu myšlení, náboženského vyznání a projevu, shromažďovací právo, volební právo, právo na uzavírání sňatků a zakládání rodin a právo na soukromý majetek.

Tato práva jsou považována za nezadatelná a státy by se měly zasazovat o jejich podporu a ochranu nejen v rámci občanské společnosti, ale také ve vztahu mezi občany a státním aparátem. Do druhé generace dle Fostera patří ekonomická, sociální a kulturní práva. Konkrétně se jedná o práva na jídlo, bydlení, vzdělání nebo zaměstnání. Tato práva musí být v souladu s právy první generace. Je na státním aparátu, aby zajistil dodržování těchto práv a potřeb občanů. (Foster, 2011, s. 14). V Evropské unii se o dodržování Evropské úmluvy o lidských právech stará Evropský soud pro lidská práva, který postupně vytvořil metodologii vykládání práva s ohledem zejména na Vídeňskou konvenci o smluvním právu. I v případě občanských svobod jsou tak členské státy Evropské unie vázány nadnárodní institucí schopnou rozšiřovat či omezovat občanské svobody i přes případný odpor občanů či některých členských států. Nadnárodní úroveň je pro nadnárodní kapitál snáze manipulovatelná, než jsou národní vlády díky nižší demokratické odpovědnosti, a tak může docházet k ovlivňování občanských svobod na evropské úrovni ze strany nadnárodního kapitálu, což se následně projevuje změnami v národních legislativách.

Mezi občanskými svobodami v souvislosti s politickou situací a nadnárodním kapitálem zastává speciální místo svoboda projevu a svoboda tisku. V současné společnosti mají v interpretaci informací a politických rozhodnutí nezastupitelné místo média, která však nemusí být vždy nestranná, neboť mohou být ovlivněna na základě zdrojů financování, osobními zájmy jednotlivých novinářů, zájmy cílových skupin či z důvodu státních regulací (Barendt, 2007, s. 23-30). Vliv médií je v politické oblasti patrný zejména v období voleb, kdy jsou schopné ovlivňovat průběh a výsledky voleb skrze působení na voliče. Média a novináři často fungují jako veřejní hlídači se zvláštním právem na přístup k informacím bez nutnosti zveřejnit jejich zdroj, tak aby mohly přinášet veřejnosti informace či pořádat veřejné diskuse bez hrozby politické perzekuce. Toto však předpokládá, že status médií a tisku je ošetřen v ústavě případně speciálním zákonem, neboť právo na svobodné vyjadřování nemusí plně pokrýt všechny aktivity médií, zejména se jedná o investigativní novinářství a podávání informací o citlivých politických otázkách, což může vyústit v negativní reakci ze strany politických elit (Barendt, 2007, s. 444-450).

Nadnárodní kapitál

Nadnárodnímu kapitálu se začali akademici v omezené míře věnovat až v souvislosti s narůstajícím světovým obchodem a následně v souvislosti s globalizací před 1. světovou válkou. Jedním z nejvýznamnějších autorů této doby byl bezesporu Karl Marx, který ve svém díle Kapitál formuloval teorii společenských tříd a fungování kapitalismu na principu

vykořisťování nižších společenských tříd. Větší pozornosti se však nadnárodnímu kapitálu dostalo až v meziválečném období, kdy se jím začali hlouběji zabývat ekonomové mezi nimiž byl významný zejména J. M. Keynes, jehož myšlenky ovlivňovaly ekonomiku světa na následujících 30 let. Pozornost věnovaná nadnárodnímu kapitálu od té doby roste přímo úměrně v souvislosti s rozšiřující se globalizační vlnou, která je typická pro dnešní svět.

Níže budou popsány jednotlivé vysvětlující proměnné, které byly vypsány v metodologické části. U každé z vysvětlujících proměnných bude nastíněn jejich teoretický vztah k vysvětlovaným proměnným. Na tomto základě pak budou na konci každé podkapitoly u všech vysvětlujících proměnných stanoveny nulové hypotézy $H_{0.x}$, které budou ověřovány oproti alternativním hypotézám $H_{1.x}$, přičemž tyto hypotézy budou pro každou proměnnou stanoveny individuálně.

Platební bilance

Platební bilance se skládá ze tří hlavních účtů – běžný účet, kapitálový účet a finanční účet; mimo tyto účty do platební bilance patří také další složky, ty jsou však pouze málo významné, a proto na ně nebude v této práci brán zřetel. Běžný účet se používá pro zejména zaznamenání vývozu a dovozu zboží a služeb. Kapitálový účet obsahuje příjmy a výdaje spojené s kapitálovými převody mezi zeměmi, převody nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv. Finanční účet pak zobrazuje bilanci přímých investic, finančních derivátů a úvěry poskytované ze zahraničí a do zahraničí. Tuto metodiku využívá MMF, avšak v USA používaná metodika spojuje finanční a kapitálový účet v jeden. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že MMF využívá kapitálový účet k označení malé skupiny transakcí, které podle metodiky USA spadají pod finanční účet. Platební bilancí se zabývají ekonomové napříč myšlenkovými proudy. Každý z těchto proudů přistupuje k platební bilanci odlišně. Monetaristé tvrdí, že platební bilance je monetární fenomén, který je ovlivňován zejména kapitálem a peněžním trhem. Soustředí se tedy zejména na finanční účty. Nezavrhují však ani vliv nepeněžních faktorů, jako jsou změny v produktivitě, tarify, vládní výdaje či zdanění. Monetaristé tvrdí, že z dlouhodobého hlediska není platební bilance významná a nemá vliv na míru nezaměstnanosti, produktivitu nebo obchodní přebytky. Na druhé straně keynesiánci se soustředí zejména na běžný účet, přičemž finanční účet do svých analýz zapojují až později. Běžný účet je dle nich významnější a má větší vliv na nerovnováhu v platební bilanci. Keynesiánci tvrdí, že z dlouhodobého hlediska je platební bilance spoluzodpovědná za reálné změny v ekonomice (Arize, 2000, s. 117-120). Tyto změny v ekonomice se mohou následně projevit také na

politické situaci, což jsou však ochotni připustit zejména keynesiánci, neboť monetaristé nepřikládají platební bilanci takovou váhu a tyto změny vyvozují z jiných proměnných.

Soukiazis a Cerqueira kritizují spekulativní kapitálové toky, které způsobují nerovnosti mezi platebními bilancemi jednotlivých států nejsou dobré pro světovou ekonomiku, neboť přispívají k destabilizaci měn, nutí státy držet cizí měny jako rezervu a způsobují přesun bohatství z chudých do bohatých zemí. Globální nerovnosti mohou způsobit zemím vážné problémy, zejména státům, které mají deficitní rozpočet či deficit na běžném účtu. Státy musí vydávat na pokrytí těchto deficitů prostředky, které by jinak mohly být využity pro podporu ekonomického růstu či jiné sociální projekty. Soukiazis a Cerqueira připomínají že nikdy nemohou mít všechny státy přebytek na běžném účtu, neboť nemůže nastat situace, kdy by všichni více exportovali, než dováželi. Vždy musí existovat alespoň jedna země, která bude mít obchodní deficit se zahraničím. Oba autoři tvrdí, že ty státy, které mají přebytek na běžném účtu jsou schopné toho využít buď na snížení vlastního rozpočtového deficitu nebo na další hospodářský a společenský rozvoj (Soukiazis, Cerqueira, 2012, s. 36-43).

Neboť v případě platební bilance se jedná o dynamickou proměnnou, o tok, který se mění v čase, je nutné tuto skutečnost zohlednit také v této práci, čehož bylo dosaženo použitím průměru z hodnot od roku 2008 do roku 2018. Tato práce nebude pracovat s platební bilancí jako celkem, ale pro detailnější přehled bude používat metodiku využívanou v USA, přičemž pro níže provedenou analýzu je toto dělení z důvodu relativně malých objemům financí zanesených do kapitálového účtu vhodnější. Na základě výše zmíněného považuje tato práce platební bilanci za jeden z možných činitelů ovlivňujících demokratičnost v členských státech Evropské unie, přičemž předpokládá, že s rostoucími přebytky na jednotlivých účtech roste také možnost těchto států používat je ve prospěch jejich obyvatel, a tak tyto přebytky přispívají udržování demokratičnosti. Naopak deficitní platební bilance nutí státy používat na její pokrytí zdroje, které by jinak mohly být zapojeny do nejrůznějších státních programů a investic. Tyto závěry jsou shrnuté do následující nulové a alternativní hypotézy.

$H_{0.PB(BU/FU)}$: Mezi platební bilancí (běžný účet/finanční účet) a vysvětlovanými proměnnými neexistuje závislost.

$H_{1.PB(BU/FU)}$: Mezi platební bilancí (běžný účet/finanční účet) a vysvětlovanými proměnnými existuje přímo úměrná závislost.

Přímé zahraniční investice

Důležitou složkou vzestupu nadnárodního kapitálu je dle Robinsona dramatický nárůst přímých zahraničních investic, přesouvání kapitálu investorů jakožto produktivní investice do jedné nebo více cizích zemí, které začalo v celosvětovém měřítku v 60. letech. Přímé zahraniční investice jsou jedním z hlavních indikátorů transnacionální produkce, avšak ta může probíhat i bez nich například pomocí subdodavatelství. Nicméně přímé zahraniční investice neustále rostou, což posiluje roli mezinárodní produkce ve světové ekonomice (Robinson; 2009; s. 60-62). Transnacionální kapitál má kromě ekonomické složky také vyloženě politickou část jejímž cílem je učinit svět pro kapitál bezpečný, tak aby se mohl volně, bez politických překážek šířit.

Definujícím prvkem současné epochy je dle Robinsona vzestup nekontrolovatelného transnacionálního kapitálu a nárůst přímých zahraničních investic. Vznikání globálně mobilního nadnárodního kapitálu dle něj na jedné straně umožnilo decentralizaci produkčních a distribučních řetězců, jejich integraci v celosvětovém měřítku a možnost okamžitého přesouvání hodnot. Na druhé straně došlo k bezprecedentní koncentraci a centralizaci celosvětového ekonomického managementu a rozhodovací moci nad nadnárodním kapitálem (Robinson; 2009; s. 40–43). V případě přímých zahraničních investic je tedy patrné, že se jedná o důležitou sílu ovlivňující světovou ekonomiku a národní trhy, která se může velice rychle přesunovat v rámci celého světa, přičemž tyto pohyby mohou mít pro lokální trhy jak pozitivní, tak také negativní dopady. Nicméně pohyby přímých zahraničních investic se řídí určitou logikou, a to snahou o co největší zisk s co nejmenším rizikem. To na jedné straně přináší přímé investice do zemí s levnou pracovní silou, ale na straně druhé to přímé zahraniční investice táhne do zemí, kde existuje silný stát schopný zajistit kvalifikovanou pracovní sílu, bezpečnost, spravedlivé prosazování práva a ochranu soukromého majetku. Tak, aby bohaté státy vyrovnaly nevýhody způsobné drahou pracovní silou, mohou se snažit přitáhnout přímé zahraniční investice pomocí nejrůznějších pobídek, osvobození od daně nebo omezením práv pracovníků. Většinou však tato opatření vedou ke snížení kvality demokratického vládnutí v daném státě, ať už skrze omezení práv některých občanů nebo pomocí zvýhodňovaní určitých skupin na úkor jiných.

Dle Oatleyho na jedné straně přináší přítomnost nadnárodních korporací pro daný národní stát řadu benefitů v podobě přímých zahraničních investic, snižování nezaměstnanosti a podpory lokální ekonomiky, avšak na druhé straně může přítomnost nadnárodních společností

přinést také negativní dopady. Jako jeden z těchto negativních dopadů zmiňuje Oatley to, že daný stát musí být ochotný nechat nadnárodní společnosti rozhodovat o tom, jak budou využívat lokální zdroje, zda je budou spotřebovávat na území daného státu či zda je budou exportovat. Aktivity nadnárodních společností tak mohou národním státům komplikovat jejich ekonomické plány a aktivity (Oatley; 2012; s. 173-176). V důsledku jsou tedy národní státy postaveny před dilema, přičemž na jedné straně chtějí přitáhnout přímé zahraniční investice, ale na straně druhé se potřebují ujistit, že přítomnost nadnárodních společností bude znamenat přínos. Díky přílivu přímých zahraničních investic může docházet k poklesu demokratičnosti, neboť státy již nejsou schopné efektivně kontrolovat kapitál a místní zdroje ve prospěch vlastních občanů, může docházet k poklesu důvěry v demokracii, nerovnoměrné distribuci bohatství ve prospěch nadnárodních korporací, podpoře nedemokratického způsobu vládnutí nebo rezignaci obyvatel na demokratické volby.

Přímé zahraniční investice mohou mít dopad na demokratičnost v jednotlivých státech, přičemž čím více přímých zahraničních investic do daného státu proudí, tím větší podíl mají nadnárodní korporace na lokální ekonomice a tím více je tento stát na nadnárodních korporacích závislý. S příliš vysokým množstvím přímých zahraničních investic přichází problémy s rozhodováním o nejrůznějších politických otázkách, regulací negativních dopadů trhu nebo prováděním státních investic. V situaci, kdy se přímé zahraniční investice stanou v ekonomice daného státu natolik důležité, že začnou ovlivňovat fungování a akceschopnost národní vlády může dojít k takovým politickým krokům, které budou vyhovovat poskytovatelům přímých zahraničních investic, avšak budou podkopávat demokratičnost, občanské svobody, víru v politický systém, podporovat radikalismus nebo snižovat míru politické participace obyvatelstva. Na základě zmíněných předpokladů je zformována následující nulová a alternativní hypotéza.

$H_{0.PZI}$: Mezi přímými zahraničními investicemi a vysvětlovanými proměnnými neexistuje závislost.

$H_{1.PZI}$: Mezi výší přímých zahraničních investic a vysvětlovanými proměnnými existuje nepřímo úměrná závislost.

Čistá mezinárodní investiční pozice

Mezinárodní investiční pozice je statistický výkaz prezentující v určitém časovém okamžiku rozdíl mezi zahraničními aktivy a pasivy daného státu a jeho rezidenty, za které jsou

považovány fyzické a právnické osoby jejichž hlavní ekonomický zájem nebo aktivita leží na území daného státu. Do mezinárodní investiční pozice je tak zahrnut jak státní, tak také soukromý sektor. Rozdíl mezi zahraničními finančními aktivy a pasivy ekonomiky je čistá mezinárodní investiční pozice. Státy, které mají pozitivní čistou mezinárodní investiční pozici jsou věřitelské státy, a naopak dlužnické státy mají tuto pozici v záporných hodnotách. Zahraniční aktiva se skládají z reálných a finančních aktiv, ať již hmotných nebo nehmotných, držených rezidenty daného státu ve vztahu k nerezidentům. Naopak zahraniční pasiva jsou takové hodnoty, které drží nerezidenti v rámci daného státu. Finanční aktiva a pasiva mohou být rozděleny do pěti funkčních kategorií – přímé investice, portfoliové investice, finanční deriváty a zaměstnanecké opce na akcie, ostatní investice a rezervní aktiva (IMF, 2009, s. 119-124). Mezinárodní investiční pozice tedy zahrnuje výše zmíněné přímé zahraniční investice stejně tak jako výsledky z platebních bilancí, avšak tyto dva faktory doplňuje dalšími proměnnými ovlivňující pozice jednotlivých států.

Čistá mezinárodní investiční pozice je tedy statistickým údajem určujícím, zda je daný stát na mezinárodní scéně věřitelem nebo dlužníkem, přičemž tento rozdíl je zcela zásadní pro možnosti a schopnosti daného státu ovlivňovat nejen svou vlastní ekonomiku, ale nepřímo také ekonomiky jiných států. Dlužnické státy a jejich vlády jsou často omezeny finančně nutností splácet své dluhy. V případě, kdy se tyto státy dostanou do dluhové pasti a již nejsou nadále své zahraniční dluhy schopny splácet dochází nezřídka k direktivnímu zásahu zvenčí ze strany Světové banky, Mezinárodního měnového fondu nebo jiné nadnárodní instituce. To však může vést ke zhoršení politické situace v daném státě zejména v souvislosti s politickou vůlí občanů a politickou kulturou obecně, neboť provedené zásahy jsou často negativně přijímána domácím voličstvem. Naopak ve věřitelských státech mohou výnosy ze zahraničí v podobě splátek půjček a úroků umožnit nové investice, podpořit sociální programy či jiné vládní projekty, které by za jiných okolnost byly mimo finanční možnosti daného států. Na tomto základě lze tedy předpokládat, že čím lepší čistou mezinárodní investiční pozici daný stát má, tím lépe si povede v indexu demokracie EIU. Toto shrnuje následující nulová a alternativní hypotéza.

$H_{0.CMIP}$: Mezi čistou zahraniční investiční pozicí a vysvětlovanými proměnnými neexistuje závislost.

$H_{1.CMIP}$: Mezi čistou zahraniční investiční pozicí a vysvětlovanými proměnnými existuje přímo úměrná závislost.

Výše zdanění právnických osob

Zdanění právnických osob je jednou z nejlepších cest, jak bojovat s politickými a ekonomickými nerovnostmi a zároveň posílit ekonomický růst a prosperitu. Tato daň posiluje díky svým redistribučním dopadům demokratičnost, finanční transparentnost, odpovědnost a zabraňuje nadnárodním korporacím a bohatým elitám extrahovat z ekonomiky kapitál. Jinými slovy daň z příjmu právnických osob cílí zejména na elity vlastnící kapitál. Jedná se o významný nástroj snižující nerovnosti uvnitř a napříč státy. Samotné nadnárodní korporace volají po snížení nebo úplném zrušení daně z příjmu právnických osob, přičemž jejich argumentaci podporuje také řada ekonomů. Tax justice network však upozorňuje, že takový krok by znamenal přetvoření korporací na ukrýt, kde se kapitál bude efektivně vyhýbat zdanění. V případě, kdy je daň z příjmu právnických osob nízká nebo se rovná nule, tak může docházet k situaci, kdy bude kapitál přesunut na účty právnických osob nebo korporací, tak aby nemohl být zdaněn. Vlastníci kapitálu jej však mohou prostřednictvím právnických osob i nadále využívat ve svůj prospěch. Tato situace by vedla k tlaku na národní vlády, aby snížily daň z příjmu fyzických osob s nejvyššími příjmy, tak aby tito lidé nebyli motivováni k výše zmíněnému ukrývání kapitálu. Důsledkem toho by pak byla situace, kdy bohaté elity platí menší daně než jejich spoluobčané s nižšími příjmy, roste státní deficit, jsou snižovány státní výdaje nebo kombinace všech těchto věcí (Tax justice network, 2015, s. 5-6). V tomto odstavci byla nastíněna možná motivace proč se nadnárodní korporace a ekonomické elity snaží o co největší omezení zdanění právnických osob a lze tedy předpokládat, že ve státech, kde si nadnárodní korporace užívají většího vlivu bude pravděpodobně také nižší daň z příjmu právnických osob.

Nadnárodní kapitál může působit z pozice své vlastní moci, kdy může zabránit přijetí určitých politických rozhodnutí. Hertzová uvádí příklad bývalého německého ministra financí Oskara Lafontaina, který se v roce 1999 pokusil o zvýšení daňové zátěže německých firem, což vedlo k odporu celé řady německých korporací od Deutsche Bank přes Allianz, BMW a Daimler-Benz až po RWE. Tyto firmy pohrozily německé vládě, že pokud vyšší zdanění prosadí, tak přesunou výrobu do jiných států, nebudou v Německu investovat a přestanou kupovat německé vládní dluhopisy. Tento odpor a výhružky vedly až k Lafontainově rezignaci (Hertzová; 2003; s. 66-69). Z uvedeného příkladu tak jasně vyplývá, že nadnárodní kapitál ovlivnit politiku i v ekonomicky nejsilnějším státu Evropské unie. Pokud může být nadnárodním kapitálem takto ovlivněno Německo, tak se podobný scénář může opakovat také v ostatních členských státech EU.

Tax justice network tvrdí, že pokud by některá z významných světových ekonomik, například USA, zrušila daň z příjmu právnických osob, tak by to vedlo k vážným důsledkům pro ostatní státy, které by cítily tlak na následování USA a zrušení výše zmíněné daně tak, aby zůstaly pro nadnárodní kapitál a korporace perspektivní. V důsledku by mezi jednotlivými státy vznikla soutěž o to, kdo dokáže nadnárodnímu kapitálu poskytnout nejlepší podmínky. Nedošlo by pouze ke zrušení daně z příjmu právnických osob, ale k vytváření nejrůznějších pobídek v podobě dotací nebo jiné podpory nadnárodního kapitálu. Toho by však mohlo být dosaženo pouze na úkor ostatních plátců daně, typicky občanů s nižším příjmem, což by způsobilo nárůst ekonomických a sociálních nerovností a oslabení demokracie (Tax justice network, 2015, s. 13). Tudíž pokud v daném státě funguje silná demokracie a občané se aktivně účastní politického procesu a zajímají o svá práva, tak lze předpokládat, že zdanění právnických osob bude vyšší než ve státech, kde je demokratičnost nižší.

Zdanění právnických osob není pouze doplňkem daně z příjmů fyzických osob, neboť má v jistých ohledech mnohem větší dopad, a to zejména v souvislosti s nadnárodními korporacemi a významnými národními podniky. Dle Bradforda by zvýšení daně z příjmu právnických osob nevedlo k odlivu skutečných investic z korporátního sektoru, ale spíše by způsobilo změnu způsobu financování a zvýšení daňového zatížení jednotlivých akcionářů. Naopak snížení sazby daně z dividend by se neprojevilo vyšším výnosem pro jednotlivé akcionáře ale spíše zvýšením hodnoty stávajících akcií (Bradford, 2000, s. 193). Zvyšování zdanění právnických osob není mezi nadnárodními společnostmi příliš populární, přičemž tyto společnosti mají silnou motivaci zabránit zvyšování této daně jednak prezentováním svého vlastního stanoviska a výčtem dopadů takového zdanění, ale také pomocí oficiálního i neoficiálního nátlaku politické elity daného státu. Na druhé straně může takové zdanění přispět obecnému blahu skrze vznik nových zdrojů příjmu do státního rozpočtu, které mohou být následně použity ve prospěch investic, sociálních či jiných programů financovaných státem.

Výši zdanění právnických osob lze považovat za jeden z ukazatelů vlivu nadnárodních korporací v jednotlivých státech. Na základě výše zmíněné literatury lze odvozovat, že v těch státech, kde je zdanění právnických osob nejnižší, tam mají nadnárodní korporace největší vliv a mohou tam tedy ovlivňovat národní politiku ve svůj prospěch, což může způsobit podkopání důvěry obyvatel v politický systém daného státu. Naopak v těch státech, kde je zdanění právnických osob nejvyšší, tam lze předpokládat, že nadnárodní korporace mají pouze malý vliv případně se v daném státě nachází pouze malé množství významných společností, které

nemají dostatečnou sílu, aby významným způsobem ovlivnily národní politiku. Na tomto základě byla vytvořena následující nulová a alternativní hypotéza.

$H_{0.TAX}$: Mezi výší zdanění právnických osob a vysvětlovanými proměnnými existuje přímo úměrná závislost.

$H_{1.TAX}$: Mezi výší zdanění právnických osob a vysvětlovanými proměnnými existuje přímo úměrná závislost.

Nadnárodní společnosti – Fortune Global 500

O nadnárodních společnostech říká Kašpar, že ovládají přibližně polovinu světové průmyslové výroby a většinu zahraničního obchodu. V souvislosti s tímto zmiňuje závažný ekonomický jev, kdy nadnárodní společnosti vlastní až čtyři pětiny patentů a licencí na nové technologie, vědecké objevy a důležité know-how. Některé velké nadnárodní firmy jsou svou ekonomickou silou srovnatelné s průměrně vyspělými hospodářskými státy, a proto mohou tyto multinacionální společnosti ovlivňovat státy nejen ekonomicky, ale i politicky. Například mezinárodní komunikační síť je dle Kašpara v současnosti kontrolována třemi obřími nadnárodními společnostmi. V souvislosti s ekonomickým systémem uvnitř nadnárodních společností hovoří o dosud málo popsaném fenoménu v podobě vznikajícího samostatného multinacionálního kapitálu působícího často naprosto nezávisle na nadnárodních společnostech a rozvíjejícího se svým vlastním směrem. Tento volně se pohybující nadnárodní kapitál se dle Kašpara snaží o výrazné zhodnocení sebe sama a hledá nejvhodnější trhy pro splnění tohoto cíle. Nadnárodní kapitál je tak do značné míry spekulativním kapitálem (Kašpar; 2000; s. 11-12). Z této Kašparovy definice je patrné, že považuje nadnárodní kapitál za samostatnou entitu, která je schopná vytvářet vlastní zájmy a následně je také prosazovat v celosvětovém, ale také v lokálním měřítku. Lze tedy říct, že nadnárodní kapitál může působit jako zájmová skupina, která však nemusí existovat ve všech státech a může mít v různých státech i zcela protichůdné zájmy. Například v bohatých státech se bude snažit o zvyšování kupní síly obyvatel, kdežto v chudých státech bude nadnárodní kapitál tlačit na udržení co nejnižších mzdových nákladů.

V otázce ekonomické síly nadnárodních korporací s Kašparem souhlasí také N. Hertzová, která tvrdí, že sto největších nadnárodních společností na přelomu tisíciletí kontrolovalo více jak 20 % globálních zahraničních aktiv a že přes polovinu ze sta největších ekonomik světa tvořily právě nadnárodní korporace. Hertzová také tvrdí, že se národní státy přizpůsobují charakteru globální ekonomiky, a zatímco v minulosti byly hlavním cílem územní zisky, tak dnes spolu vlády bojují o podíl na globálním trhu, respektive se snaží o to, aby přitáhly co

největší část nadnárodního kapitálu a ten poté dlouhodobě udržely v mezích svých státních hranic, což vede k nejrůznějším politickým ústupkům, které nemusí být pro občanskou společnost vždy přínosné, ale zajistí udržení stávajícího a případně zisk dalšího nadnárodního kapitálu. Vznik nadnárodního kapitálu a posun v rovnováze sil ve prospěch nadnárodních korporací Hertzová zasadila do období vlády Ronalda Reagana a Margaret Thatcherové, kteří dle ní spustili proces, jehož důsledky se začínají plně prosazovat až v současnosti (Hertzová; 2003; s. 17-22).

W. Mitchell a T. Fazi se o nadnárodním kapitálu vyjadřuje zejména jako o nástroji nejvyšších společenských vrstev, pomocí kterého si tyto elity zajišťují své požadavky. Mitchell říká, že vztah mezi nadnárodními společnostmi a národními vládami není symbiotickým svazkem, neboť díky moci, kterou v minulosti korporace získaly mohou dnes vyvíjet značný nátlak na politický proces skrze lobování a další aktivity tak, aby prosadily své stanovisko. Avšak nejedná se přímo o zájmy volného trhu, nýbrž o zájmy úzké skupiny finančních a korporátních elit. Dále dodává, že národní státy nejsou obětí globalizace, ale naopak jsou za ni zodpovědné díky svým vlastním politickým rozhodnutím. Mitchell dále tvrdí také to, že i přesto, že nadnárodní korporace mají silný vyděračský potenciál vůči národním státům, tak se jen zřídka uchylují k jejich uskutečnění, a to zejména v ekonomicky vyspělých státech (Mitchell, Fazi; 2017; s. 119-121).

Výše uvedení autoři se shodují na tom, že nadnárodní společnosti mohou mít na národní politiku a ekonomiku významný vliv. Jejich působení se však může lišit v závislosti na tom o jaký stát se jedná. V bohatých státech s vysokým HDP, ze kterých nadnárodní společnosti pocházejí a které často fungují jako cílové trhy, se nadnárodní společnosti snaží o zlepšování životní úrovně obyvatel, zvyšování jejich kupní síly, udržení a podporu dobrého jména společnosti a o plnění přání občanů – spotřebitelů, v důsledku čehož mohou v daných státech nepřímo podpořit demokratičnost, politickou kulturu, občanské svobody a další aspekty demokratické společnosti. Naopak v chudších státech s nižším HDP, odkud nepochází žádná z významných světových nadnárodních společností se mohou tyto korporace chovat docela jinak. Neboť v těchto zemích mají nadnárodní společnosti situovány převážně výrobní závody a nepředpokládají, že by tyto země mohly sloužit jako významné odbytiště jejich zboží, tak mohou vyvíjet tlak na místní vlády s cílem snížit své náklady skrze různé daňové úlevy, snížení mzdových a výrobních nákladu nebo například omezení činnosti odborů. Nadnárodní korporace tak mohou v těchto státech působit negativně na demokracii, občanské svobody, politickou

kulturu či participaci občanů na politickém životě. Níže uvedená nulová a alternativní hypotéza shrnuje tyto předpoklady.

$H_{0.FG500}$: Mezi množstvím nadnárodních společností z žebříčku Fortune Global 500 se sídlem v daném státě a vysvětlovanými proměnnými neexistuje závislost.

$H_{1.FG500}$: Mezi množstvím nadnárodních společností z žebříčku Fortune Global 500 se sídlem v daném státě a vysvětlovanými proměnnými existuje přímo úměrná závislost.

Pro měření nadnárodního kapitálu by bylo možné využít také další vysvětlující proměnné měřitelných pomocí kvantitativní analýzy. Ty jsou však často součástí nebo podskupinou výše popsaných vysvětlujících proměnných, popisují dané fenomény obdobným způsobem jako zvolené proměnné nebo pro ně nejsou dostupná dostatečně kvalitní kvantitativní data umožňující jejich zahrnutí do této práce. V této kapitole byly popsány vysvětlované proměnné – obecná demokratičnost měřená celkovým výsledkem indexu demokracie EIU; dále také jednotlivé kategorie z nichž se tento index skládá – fungování vlády, občanské svobody, pluralismus a volební proces, politická kultura a politická participace. Na těchto šesti vysvětlovaných proměnných budou v následující praktické části práce zkoumány hypotézy stanovené v druhé části teoretické kapitoly, které popisují předpokládaný vliv jednotlivých aspektů nadnárodního kapitálu na demokratičnost ve státech Evropské unie. Jedná se o pět, respektive šest vysvětlujících proměnných – platební bilance (běžný účet a finanční účet), přímé zahraniční investice, čistou mezinárodní investiční pozici, členství v eurozóně, zdanění právnických osob a množství nadnárodních korporací zařazených do žebříčku Fortune Global 500, které mají sídlo v daném státě.

Analýza

Tato část práce se zabývá samotnou kvantitativní analýzou, která se pokouší vyvrátit nebo potvrdit výše stanovené hypotézy. U těch vysvětlujících proměnných, kde bude zamítnuta za pomocí regresního modelu nulová hypotéza, bude následně provedena korelační analýza, která nadále potvrdí nebo vyvrátí předpoklady stanovené v alternativní hypotéze, tedy zda je daná vysvětlovaná proměnná ve vztahu jednotlivými vysvětlujícími proměnnými přímo či nepřímo úměrně závislá. Korelační analýza umožní také změřit sílu tohoto vztahu. V této kapitole bude zkoumán vliv vysvětlujících proměnných, přičemž první zkoumanou vysvětlující proměnnou bude index demokracie EIU jako celek a poté budou postupně prozkoumány jednotlivé dílčí vysvětlované proměnné z nichž se index demokracie EIU skládá.

Demokratický index EIU

Regresní analýza pro vysvětlovanou proměnnou demokratický index EIU ukázala na jednu vysvětlující proměnnou, u níž byla zamítnuta nulová hypotéza o její statistické nevýznamnosti. Konkrétně se jedná o proměnnou běžný účet měřený v % HDP, jejíž p-hodnota činila 0,0004. U ostatních použitých vysvětlujících proměnných byla naměřená p-hodnota vyšší než 0,10 a proto nebyla v jejich případě zamítnuta nulová hypotéza. S těmito vyloučenými vysvětlujícími proměnnými nebude v této podkapitole již nadále operováno a znovu budou použity až v regresních analýzách pro jednotlivé dílčí faktory z nichž se skládá index demokracie EIU. Zbylá proměnná - běžný účet měřený v % HDP, která se ukázala jako statisticky významná bude dále podrobena korelační analýze.

Výsledný regresní model lze pak matematicky zapsat následovně:

$$\boldsymbol{Demokratický\ index} = 7{,}861 + 0{,}148 \cdot Běžný\ účet\ měřený\ v\ \%\ HDP$$

Adjustovaný koeficient determinace, který poukazuje na kvalitu daného modelu, v tomto případě vyšel 0,359, což znamená, že jediná výsledná vysvětlující proměnné popisují téměř 36 % variability demokratického indexu EIU, což ukazuje nepřílišnou kvalitu modelu. V tomto případě je tak možné předpokládat, že existují jiné vysvětlující proměnné, které tento model nezachycuje a které mohou mít na demokratický index EIU významný dopad. Podle p-hodnoty samotného modelu, která činí 0,000445 a výsledků testů správné specifikace je však možné usuzovat na správnost tohoto modelu. Následně provedená korelační analýza potvrdila závěry regresního modelu. Pokud se zaměříme na výše zmíněnou vysvětlující proměnnou, tak výsledky regresní analýzy ukazují na přímo úměrnou závislost, tedy, že čím vyšší hodnota

běžného účtu v % HDP je, tím vyšší je pro daný stát hodnota indexu demokracie EIU. Tento závěr potvrzuje i provedená korelační analýza, kdy p-hodnota pro výslednou vysvětlující proměnnou byla 0,0004 a prokázala tak existenci vzájemného vztahu mezi výší hodnoty běžného účtu měřenou v % HPD a demokratickým indexem EIU. Korelační koeficient v tomto případě činil 0,619, což poukazuje na poměrně silný přímo úměrný vztah.

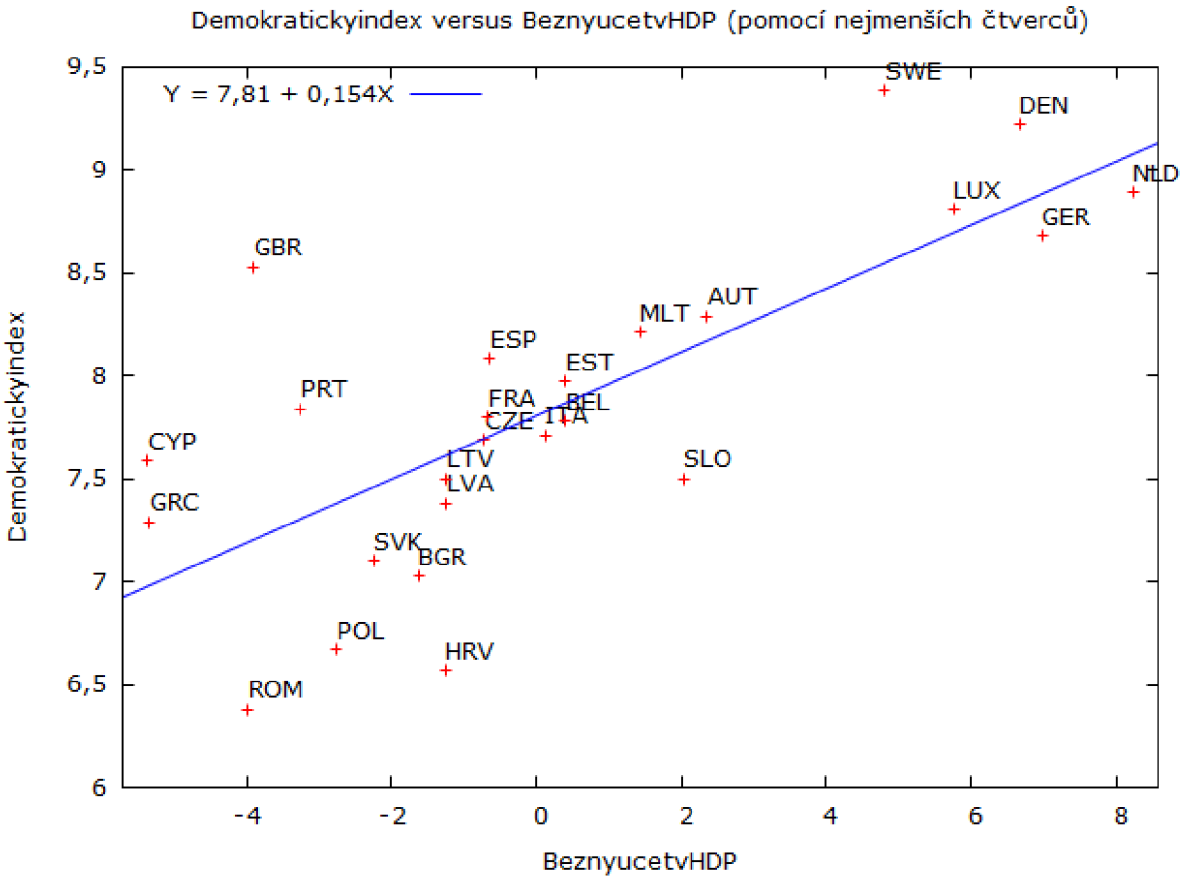

Obr. č. 1 – vztah demokratického indexu EIU a hodnoty běžného účtu

Z tohoto grafu popisujícího postavení jednotlivých států je patrná stoupající regresní přímka ukazující na přímo úměrný vztah obou sledovaných veličin. Tedy s rostoucími přebytky na běžném účtu roste také hodnota demokratického indexu EIU. Postavení jednotlivých zemí poměrně dobře kopíruje regresní přímku až na několik případů v podobě Finska, Irska a Maďarska, které byly pro svou odlehlost odstraněny. Vhodnost tohoto postupu potvrdil nárůst hodnot popisujících vypovídací hodnotu a kvalitu regresního modelu. Konkrétně po odstranění odlehlého měření pro Maďarsko, Irsko a Finsko stoupla hodnota adjustovaného koeficientu determinace z 0,359 na 0,530, což znamená, že po odstranění těchto tří zemí popisuje hodnota běžného účtu 53 % variability hodnoty demokratického indexu EIU. Také změna p-hodnoty

regresního modelu z 0,000445 na 0,000022 ukazuje na správnost odstranění tří odlehlých pozorování. P-hodnota samotné statisticky významné vysvětlující proměnné klesla z 0,0004 na $2{,}21e^{-05}$ a potvrzuje tak závěry z regresního modelu. Také korelační analýza provedená po odstranění tří států s odlehlou pozicí podporuje tento krok. P-hodnota samotné korelační analýzy klesla z 0,0004 na méně než 0,0000 a korelační koeficient poskočil z hodnoty 0,619 na 0,742, což značí silnou závislost.

Nejlépe si v tomto případě vedly skandinávské státy Švédsko a Dánsko, naopak na druhém konci s nejhorším výsledkem skončilo Rumunsko. V tomto grafu je patrné zejména vymykající se postavení Velké Británie, která získala vysoké hodnocení v demokratickém indexu EIU, a přesto měla tato země deficit na běžném účtu. Toto je způsobené pravděpodobně probíhajícím procesem vystoupení Velké Británie z EU a souvisejícími ekonomickými a politickými dopady.

Byla tedy potvrzena hypotéza $H_{1.PB(BU)}$ uvedená v teoretické části práce, která tvrdí, že čím vyšší je hodnot běžného účtu, tím vyšší hodnoty dosáhne také hodnota demokratického indexu EIU, a to dle tvrzení Soukiazise a Cerqueiry hlavně díky tomu, že přebytky na běžném účtu mohou státy využít na snižování rozpočtového deficitu, podporu ekonomického růstu, sociálních služeb nebo posilování demokratických institucí. Naopak v případě, kdy má stát na běžném účtu deficit, pak dochází k odsávání kapitálu, který by jinak mohl stát použít na zvyšování blahobytu obyvatel nebo posilování demokracie. Přebytek na běžném účtu neplyne však jen do státní sféry, ale zachycuje také zisky občanů, kteří mají následně více kapitálu k dalším investicím a nemusí se již tolik zabývat zajištěním svých základních potřeb a mohou se věnovat činnostem, na které by jinak nemuseli mít dostatek času, financí či motivace, jako je například aktivní participace na demokratickém procesu.

Pluralismus a volební proces

V případě vysvětlované proměnné pluralismus a volební proces regresní model ukázal na příliš vysokou stejnorodost dat, tedy, že hodnoty, které jednotlivé členské státy EU dosáhly jsou si v této části indexu demokracie EIU příliš podobné na to, aby mohl být vytvořen vypovídající regresní model. Ze všech 28 zkoumaných států mělo 17 států stejnou hodnotu 9,58. Konkrétně se jednalo o Belgii, Českou republiku, Estonsko, Francii, Irsko, Itálii, Litvu, Lotyšsko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Slovensko, Švédsko a Velkou Británii. Mimo tyto státy mělo dalších 7 zemí stejnou hodnotu 9,17. Tři státy získaly nejvyšší možné ohodnocení 10, přičemž posledním zbylým státem, který jako jediný získal

hodnotu 8,75 bylo Maďarsko. Neboť všech 28 členských států EU bylo v indexu demokracie EIU v části pluralismus a volební proces zařazeno pouze do 4 rozdílných kategorií, nebyly splněny podmínky pro vytvoření dostatečně kvalitního a vypovídajícího regresního modelu. Z tohoto důvodu nemohla být v této části práce provedena ani následná korelační analýza, která by určila sílu a směr vztahu mezi statisticky významnými proměnnými a vysvětlovanou proměnnou. Za pomocí zvolených kvantitativních metod a při dodržení zaměření práce na členské státy EU není tedy možné v tomto případě zkoumat vliv vysvětlujících proměnných na pluralismus a volební proces.

Fungování vlády

Vysvětlovaná proměnná fungování vlády je dle regresní analýzy ovlivněna jednou vysvětlující proměnnou. Konkrétně se jedná o výši hodnoty běžného účtu měřeného v % HDP s p-hodnotou $7{,}17e^{-06}$. Ostatní vysvětlující proměnné přesáhly p-hodnotu 0,10 a proto v jejich případě nebyla zamítnuta nulová hypotéza, tedy tyto zbylé proměnné nemají na fungování vlády vliv. U zbylé statisticky významné vysvětlující proměnné ukazuje regresní model na přímo úměrnou závislost, tedy, že se svou rostoucí hodnotou podporuje také lepší a demokratičtější fungování vlád v jednotlivých státech EU. Tato vysvětlující proměnná bude následně podrobena korelační analýze, která potvrdí nebo vyvrátí závěry nastíněné regresním modelem a zároveň změří sílu vztahu mezi výší hodnoty běžného účtu a výší hodnoty ukazatele fungování vlády.

Výsledný regresní model zachycující vliv vysvětlující proměnné lze matematicky zapsat takto:

$$\boldsymbol{Fungování\ vlády} = 7{,}329 + 0{,}256304 \cdot Běžný\ účet\ měřený\ v\ \%\ HDP$$

Tento regresní model má hodnotu adjustovaného koeficientu determinace 0,528, což znamená, že jediná výsledná vysvětlující proměnná ovlivňují téměř 53 % variability fungování vlády. P-hodnota samotného modelu činí $7{,}17e^{-06}$. Také výsledky testů správné specifikace vyšly tak, že lze předpokládat dobrou formulaci regresního modelu. Korelační analýza provedená pro jedinou statisticky významnou vysvětlující proměnnou potvrdila závěry regresního modelu. P-hodnota vyšla nižší než 0,0000 a hodnota korelačního koeficientu 0,739, což znační poměrně silnou přímo úměrnou závislost a zároveň se jedná o potvrzení výše stanovené hypotézy $H_{1.PB(BU)}$.

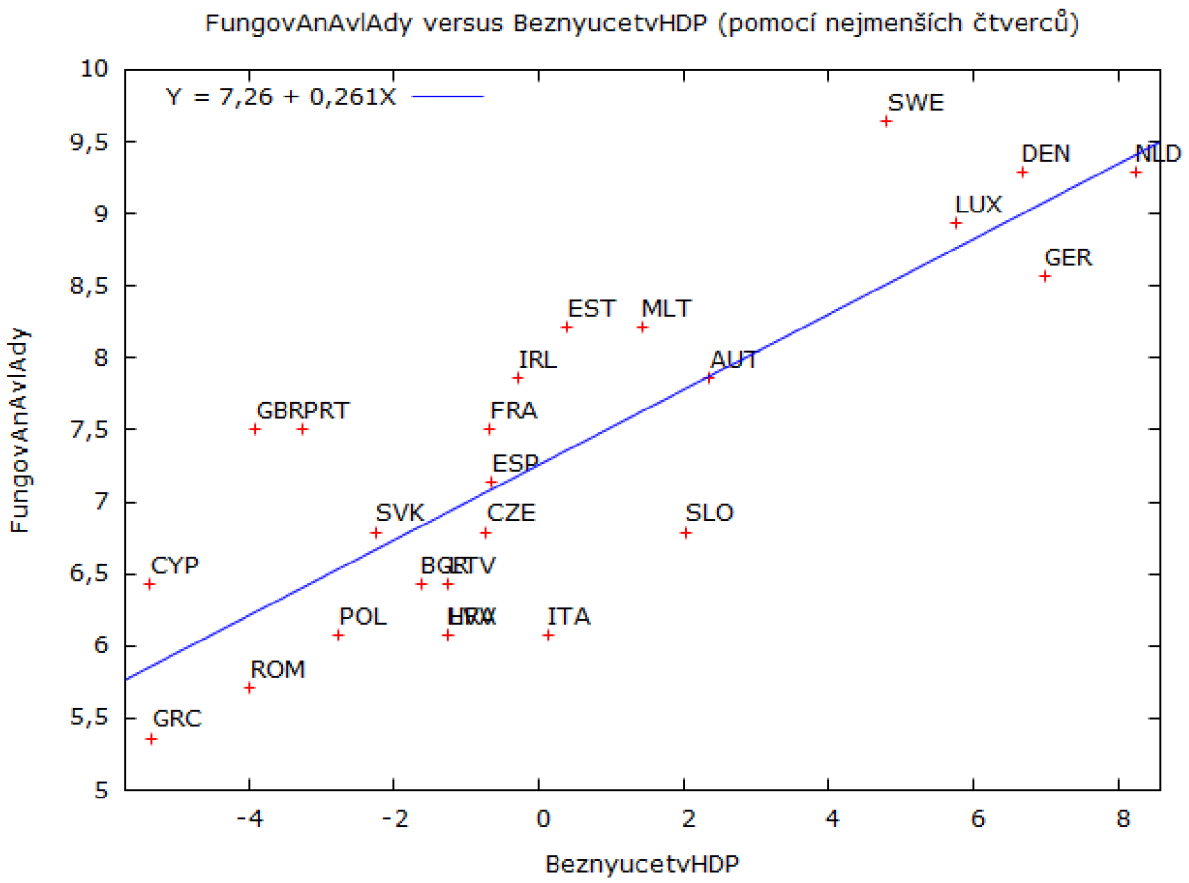

Obr. č. 2 – vztah fungování vlády a hodnoty běžného účtu

Tento graf ukazuje na přímo úměrnou závislost mezi dvěma sledovanými veličinami zobrazenou stoupající regresní přímkou. V tomto případě byly odstraněny tři odlehlá pozorování. Konkrétně pro Finsko, Belgii a Maďarsko, přičemž správnost tohoto kroku potvrdila změna p-hodnoty regresního modelu z $7{,}17e^{-06}$ na $5{,}47e^{-07}$ a také nárůst hodnoty adjustovaného koeficientu determinace z 0,528 na 0,657, čímž došlo k nárůstu vypovídací hodnoty celého regresního modelu. P-hodnota samotné statisticky významné vysvětlující proměnné popisující hodnotu běžného účtu se změnila z $7{,}17e^{-06}$ na $5{,}47e^{-07}$. Tyto závěry potvrzuje také korelační analýza provedená po odstranění odlehlých pozorování. Její p-hodnota zůstala pod hranicí 0,0000 a korelační koeficient stoupnul z 0,739 na 0,819, což značí silnou závislost a potvrzuje správnost odstranění tří výše zmíněných odlehlých pozorování. V tomto případě se na nejlepších pozicích umístily skandinávské státy Švédsko a Dánsko společně s Nizozemskem a Lucemburskem, naopak nejhůře tentokrát dopadlo Řecko s Rumunskem.

Fungování vlády je dle výsledků obou provedených analýz ovlivněno ze všech vybraných vysvětlujících proměnných pouze výší hodnoty běžného účtu měřeného v % HDP. To lze

vysvětlit tak, že díky přebytkům na běžném účtu mohou národní vlády vykonávat své funkce bez narušování ze zahraničí. Kapitál, který do států díky přebytkům na běžném účtu přiteče však často končí v soukromých rukách obyvatel, kteří s ním poté mohou nakládat dle své vůle a s jeho pomocí prosazovat své zájmy, které mohou být mimo jiné také politického ražení. Občané mohou s pomocí tohoto kapitálu podporovat politické strany zastupující jejich zájmy, ale také mohou mít zájem na zajištění transparentních státních institucí a spravedlivém prosazování a dodržování práva, tak aby nebyly ohroženy jejich investice a další zisky například kvůli zneužití státní moci ze strany politiků

Politická participace

Regresní model pro vysvětlovanou proměnnou politická participace vyhodnotil jako statisticky významné dvě vysvětlující proměnné. První nich bylo množství významných nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500, přičemž p-hodnota hodnota této statisticky významné vysvětlující proměnné byla 0,0177 a koeficient této vysvětlující proměnné vyšel v kladných číslech, což značí přímo úměrnou závislost. Druhou statisticky významnou vysvětlující proměnnou byla hodnota běžného účtu měřená v % HDP jejíž p-hodnota vyšla 0,0443 a také v tomto případě vyšlý koeficient ukazuje na statisticky významnou přímo úměrnou závislost. Na základě výsledků regresního modelu však nelze usuzovat o naznačených závislostech. Je nutné provést korelační analýzu pro každou ze statisticky významných vysvětlujících proměnných, která ukáže, zda se domněnky z regresní analýzy potvrdí nebo zda budou vyvráceny. U ostatních vysvětlujících proměnných p-hodnota nepřesáhla 0,10 a nebyla u nich tedy vyvrácena nulová hypotéza, byly vyhodnoceny jako statisticky nevýznamné, a proto s nimi již nebude v tomto případě nadále operováno. Domněnky založené na výsledcích regresního modelu musí být nyní potvrzeny korelační analýzou, která se bude zabývat dvěma statisticky významnými vysvětlujícími proměnnými.

Matematický zápis výsledného regresního modelu vypadá následovně:

$$\boldsymbol{Politická\ participace} = 6{,}61953 + 0{,}115247 \cdot \textit{běžný účet měřený v \% HDP}$$

$$+ 0{,}0569161 \cdot \textit{Fortune Global } 500$$

Adjustovaný koeficient determinace ukazující na kvalitu tohoto regresního modelu má hodnotu 0,324, což znamená, že tyto dvě výsledné vysvětlující proměnné popisují 32,4 % variability politické participace. P-hodnota samotného regresního modelu činí 0,002863 a

společně s výsledky testů správné specifikace modelu ukazuje na správnost tohoto regresního modelu.

Co se týče korelační analýzy, tak v případě politické participace byly p-hodnoty v případě vysvětlujících proměnných popisujících výši běžného účtu měřeného v % HDP a množství významných nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500 nižší než 0,10, konkrétně 0,0135 pro běžný účet a 0,0054 pro Fortune Global 500. Korelační koeficient vyšel v případě běžného účtu 0,461, což ukazuje na středně silnou přímo úměrnou závislost. U druhé vysvětlující proměnné, která popisovala počet nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500 v jednotlivých státech, činila hodnota korelačního koeficientu 0,512, jedná se tedy také o středně silnou přímo úměrnou závislost, která je silnější než v případě běžného účtu. U obou statisticky významných vysvětlujících proměnných tak korelační analýza potvrdila závěry vyplynuvší z regresního modelu. Zároveň se výsledky obou analýz shodují s teoretickými předpoklady a hypotézami $H_{1.PB(BU)}$ a $H_{1.FG500}$ uvedenými v teoretické části.

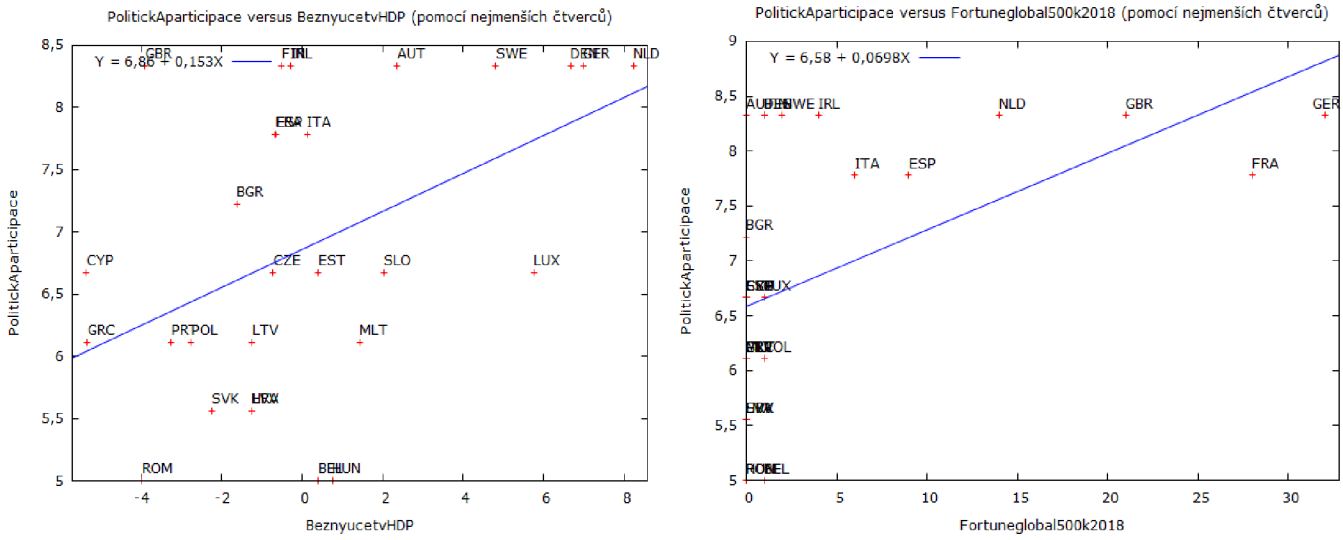

Obr. č. 3; 4 – vztah politické participace a hodnoty běžného účtu; vztah politické participace a počtu nadnárodních korporací v žebříčku Fortune Global 500

Dva grafy výše popisují vztah dvou statisticky významných vysvětlujících proměnný a vysvětlované proměnné politické participace. V obou grafech je patrná stoupající regresní přímka ukazující na přímou závislost mezi sledovanými veličinami. V grafech existují odlehlé hodnoty zejména pro Belgii a Maďarsko, ale po jejich odstranění regresní model nevykázal zlepšené hodnoty, proto byla tato pozorování zachována. Zejména v případě druhého grafu popisujícího vztah politické participace a množství firem umístěných v žebříčku Fortune Global 500 majících sídlo v některém ze členských států je patrné nerovnoměrné rozdělení těchto firem napříč členskými zeměmi EU. Nicméně i přesto, že tím utrpěla vypovídací hodnota grafu, tak

je patrné, že státy s vyšším množstvím nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500 mají také obecně vyšší hodnoty politické participace. Naopak státy, kde žádné významné nadnárodní korporace nesídlí dosahují obecně horších výsledků v hodnocení části demokratického indexu EIU politické participace. V obou grafech se mezi nejlépe umístěnými státy vyjímalo Německo naopak státem s nejhorším výsledkem bylo Rumunsko.

V případě první statisticky významné vysvětlující proměnné popisující množství významných nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500 regresní model a korelační analýza ukázaly, že tam kde mají tyto společnosti svá sídla existuje také vyšší míra politické participace obyvatel. Korporace a potažmo nadnárodní kapitál jsou často ovládány elitami sídelního státu, přičemž tito lidé mají zájem na prosazení svých vlastních zájmů, a tedy také zájmů jimi vlastněných nadnárodních společností. To může vést k aktivní snaze těchto elit ovlivnit politickou situaci ve svůj prospěch, což však na druhé straně může vést také ke zvýšené politické participaci na straně jejich odpůrců, respektive středních a nižších vrstev obyvatelstva daného státu. Jiným vysvětlením pro vyšší politickou participaci ve státech, kde sídlí nadnárodní korporace umístěné v žebříčku Fortune Global 500 je to, že se zde nadnárodní korporace aktivně podporují politickou participaci svým jednáním skrze financování a podporu volebních kandidátů a stran, iniciaci politické debaty na téma, které je pro nadnárodní korporace důležité, nebo může příliv nadnárodního kapitálu do dané země pozitivně ovlivnit situaci všech jejích obyvatel, kteří poté mají více času a motivace k aktivní participaci na politickém procesu a k tomu, aby rozhodli jak bude s přitékajícím nadnárodním kapitálem naloženo. Případně může jít o přítomnost nadnárodních korporací a je ovládajících elit jako takovou, neboť to může vést ke vzniku debaty například o solidární dani kolem které může dojít k vyšší mobilizaci voličstva. Naopak ve státech, kde žádná významná nadnárodní korporace nesídlí není politická participace tak vysoká. Důvodem by mohla být skutečnost, že v těchto státech nadnárodní korporace často mívají své pobočky a výrobní závody, přičemž jejich snahou je co nejvíce zefektivnit produkci svých výrobků, která by však měla být také relativně výhodná po finanční stránce. Za tímto účelem mohou nabízet nadnárodní společnosti svým zaměstnancům takové výhody, které ostatní obyvatelé nemohou získat, čímž snižují jejich motivaci k tomu, aby se účastnili politického procesu. V těch státech, kde nemají nadnárodní korporace svá sídla mohou také vytvářet určitý nátlak na místní vlády s cílem co nejvíce omezit rizika plynoucí pro jejich investice z politické participace nespokojených obyvatel, kteří by mohli požadovat například zestátnění soukromého majetku nebo zvýšení mezd, což by v důsledku znamenalo navýšení nákladů pro nadnárodní společnosti. Nadnárodní korporace se

mohou například pokusit získat na svou stranu všechny relevantní politické strany a hnutí v dané zemi, čímž efektivně depolitizují otázky, které jsou pro ně klíčové. To může vést k voličské nespokojenosti a pocitu bezmoci, který se manifestuje právě sníženou politickou participací.

U druhé statisticky významné vysvětlující proměnné – hodnota běžného účtu měřená v % HDP poukazuje korelační analýza a regresní model na přímo úměrnou závislost, tedy čím vyšších hodnot daný stát na běžném účtu dosahuje, tím větší lze v tomto státě očekávat politickou participaci. Větší přebytky na běžném účtu totiž na jedné straně mohou plynout na státní konto, přičemž stát je pak může použít například na aktivnější politiku v oblasti integrace menšin, zlepšování práv žen, zvyšování politického povědomí pomocí obyvatel nebo sociálních služeb, jako je zdravotnictví nebo školství. Na straně druhé mohou přebytky na běžném účtu plynout do kapes elit a dalších obyvatel daného státu, což zvyšuje jejich schopnost aktivní účasti na politickém procesu a boji za svá práva. To zejména díky tomu, že se stoupajícími příjmy lze snáze naplňovat základní lidské potřeby a otevírají se nové možnosti, mezi nimi také možnost lépe projevovat vlastní politické postoje a aktivně je prosazovat. Dohromady se potom příliv kapitálu do státní a soukromé sféry doplňuje. Občané mají lepší přístup k informacím a vzdělání a zároveň mají více času na to, aby se mohli věnovat vlastním prioritám, neboť jsou po finanční stránce lépe zajištění.

Politická kultura

V situaci, kdy byla použita jako vysvětlovaná proměnná politická kultura vyhodnotil regresní model jako statisticky významnou jedinou vysvětlující proměnnou. Konkrétně se jednalo o výši hodnoty běžného účtu měřenou v % HDP, jejíž p-hodnota byla 0,0053, přičemž regresní model ukázal na přímou závislost. Toto však musí potvrdit nebo vyvrátit korelační analýza.

Výsledný regresní model zachycující tyto dvě vysvětlující proměnné je možné matematicky zapsat takto:

$$\boldsymbol{Politická\ kultura} = 6{,}99664 + 0{,}222370 \cdot \textit{Běžný účet měřený v \% HDP}$$

V tomto případě však výsledkům regresního modelu nelze přikládat příliš velkou váhu, neboť hodnota jeho adjustovaného koeficientu determinace vyšla 0,234, což značí že výše zmíněná vysvětlující proměnná zobrazuje pouhých 23 % variability vysvětlované proměnné – politické kultury. To ukazuje na to, že existují jiné vysvětlující proměnné, které ovlivňují

politickou kulturu více než výše běžného účtu, které však nebyly v této regresní analýze zahrnuty. P-hodnota samotného regresního modelu však vyšla 0,005336, což společně s výsledky testů správné specifikace ukazuje na správnou formulaci tohoto modelu. Následně provedená korelační analýza potvrdila výsledky regresního modelu a zároveň byla potvrzena také alternativní hypotéza $H_{1.PB(BU)}$ stanovená na základě literární rešerše v teoretické části. P-hodnota korelační analýzy vyšla 0,0053, přičemž korelační koeficient pro ni vyšel 0,512, což ukazuje na středně silnou závislost.

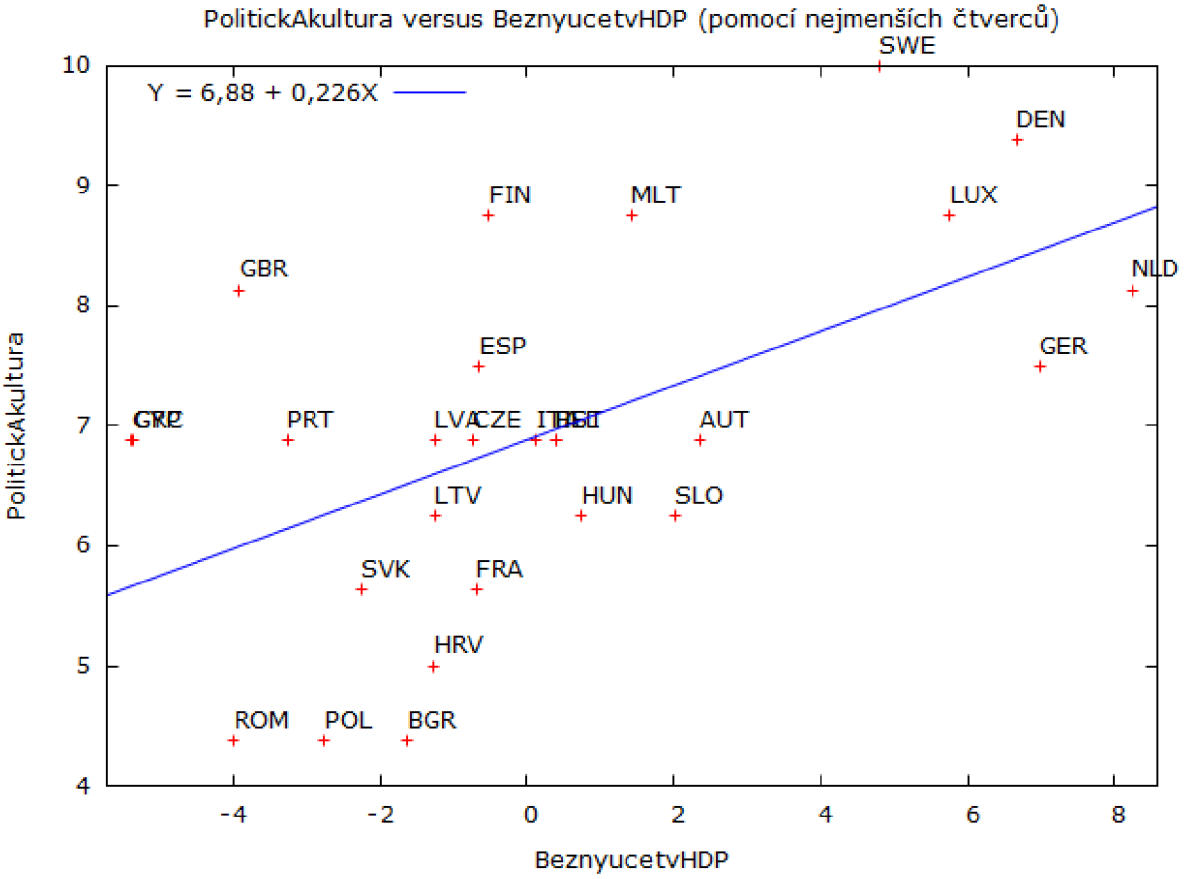

Obr. č. 5 – vztah politické kultury a hodnoty běžného účtu

V grafu popisujícím vztah politické kultury a hodnoty běžného účtu je patrná stoupající regresní přímka ukazující na přímo úměrnou závislost mezi sledovanými veličinami tedy, že s rostoucím přebytkem na běžném účtu stoupa také hodnocení, kterého jednotlivé členské státy dosahují v politické kultuře. V tomto případě bylo odstraněno jediné odlehlé pozorování, kterým byla pozice Irska. Po odstranění této země došlo ke zlepšení hodnot popisujících kvalitu regresního modelu. Adjustovaný koeficient determinace stoupnul z 0,234 na 0,288 a p-hodnota klesla z 0,005336 na 0,002303, což společně s poklesem p-hodnoty popisující samotný běžný účet z 0,0053 na 0,0023 ukazuje na pozitivní dopad na kvalitu regresního modelu. I přesto však

jeho vypovídací hodnota zůstává nízká. Korelační analýza provedená po odstranění pozorování pro Irsko také podporuje tento krok, neboť její p-hodnota klesla z 0,0053 na 0,0023 a korelační koeficient stoupnul z 0,512 na 0,562. Jak v případě regresního modelu, tak také v případě korelační analýzy došlo pouze k malému zlepšení hodnot, nicméně po odstranění dalších odlehlých pozorování již nedošlo ke zlepšení hodnot regresního modelu a korelační analýzy, ale naopak došlo k jejich zhoršení. I v tomto případě se mezi nejhoršími státy objevilo Rumunsko společně s Polskem a Bulharskem, přičemž nejlépe se umístily skandinávské státy Dánsko a Švédsko.

Dle provedené korelační analýzy je politická kultura přímo závislá na hodnotě běžného účtu, a i když dle provedené regresní analýzy existují jiné důležitější vysvětlující proměnné, tak je vhodné pokusit se zdůvodnit, jakým způsobem může hodnota běžného účtu ovlivnit politickou kulturu. Čím vyšší je hodnota běžného účtu, a tedy čím více kapitálu do země přiteče, tím spíš budou mezi obyvateli panovat nálady upřednostňující demokratický způsob vládnutí a tím vyšší hodnotu v rámci indexu demokracie EIU v oblasti politické kultury daný stát získá. Jiným slovy čím větší přebytky na běžném účtu daný stát má, tím vyšší je podpora demokratického způsobu vládnutí. Stát má díky těmto přebytkům více kapitálu na podporu nejrůznější projektů, které se mohou zaměřovat například na osvětu obyvatel v otázce demokracie, na udržování pořádku nebo na udržení ekonomického růstu. Vyšší přebytek na běžném účtu však také znamená bohatší obyvatelstvo, které pak podporuje takový systém vládnutí, který je schopen udržovat pořádek a ekonomický růst zajišťující, aby tyto přebytky plynuly i nadále. Naopak ve státech, kde existuje deficit běžného účtu mohou mezi obyvateli panovat negativní názory ohledně přínosů demokratického způsobu vládnutí a může docházet k tendencím sestavit technokratickou nebo autoritářskou vládu, která by mohla potenciálně přinést pozitivní změnu situace. Deficit na běžném účtu také znamená, že státy nemají tolik kapitálu, který by mohly investovat do udržování pořádku a s jehož pomocí by mohly zajistit ekonomický růst. Nedostatek kapitálu pak vede k nejrůznějším politickým excesům, ať už se jedná o způsob a tón politické komunikace a debaty nebo o zneužívání politické moci například prostřednictvím korupce a střetu zájmů nebo jiného nemorálního a neetického chování politiků. Toto posléze negativně ovlivňuje vnímání demokracie ze strany obyvatelstva a podporuje výše zmíněné tendence k podpoře nedemokratického způsobu vládnutí.

Občanské svobody

Pro vysvětlovanou proměnnou občanské svobody regresní model ukázal na jedinou statisticky významnou vysvětlující proměnnou. Konkrétně se jedná jako v předchozích

případech o výši hodnoty běžného účtu měřenou v % HDP, přičemž p-hodnota této vysvětlující proměnné vyšla 0,0530 a regresní model ukazuje na přímo úměrnou závislost. U této proměnné tedy regresní model předpokládá, že čím vyšší je hodnota vysvětlující proměnné, tím vyšší bude také hodnota, kterou daný stát získá v části občanské svobody v rámci demokratického indexu EIU. V tomto případě regresní model podporuje alternativní hypotézu $H_{1.PB(BU)}$. Nicméně nyní ještě nelze dělat jisté závěry a je nutné statisticky významnou vysvětlující proměnnou podrobit korelační analýze, která předpoklady regresního modelu může potvrdit nebo vyvrátit a zároveň ukáže sílu daného vztahu. Zbylé vysvětlující proměnné se ukázaly jako statisticky nevýznamné, neboť nepřekročili hranici p-hodnoty 0,10, proto nebudou v následující korelační analýze používány.

Výsledný regresní model zachycující výše zmíněnou vysvětlující proměnnou lze pak matematicky zapsat takto:

$$\boldsymbol{Ob}\text{čansk}\text{é}\ \boldsymbol{svobody} = 8{,}64315 + 0{,}0763088 \cdot \textit{běžný účet měřený v \% HDP}$$

Vypovídací hodnota tohoto regresního modelu popsaná adjustovaným koeficientem determinace se zdá být velmi nízká, neboť hodnota tohoto koeficientu je 0,103, tedy obě vysvětlující proměnné vyhodnocené jako statisticky významné popisují jen málo přes 10 % variability vysvětlované proměnné občanské svobody. Na kvalitu tohoto regresního modelu ukazuje jeho p-hodnota, která je 0,053029 a spolu s testy správné specifikace lze na jejich základě předpokládat správnost daného regresního modelu. Lze však předpokládat, že mimo jedinou statisticky významnou proměnnou existují ještě další aspekty, které ovlivňují občanské svobody více avšak nebyly v tomto regresním modelu zahrnuty.

Korelační analýza provedená pro jedinou statisticky významnou vysvětlující proměnnou měla p-hodnotu nižší než 0,10, což potvrdilo správnost výsledků regresního modelu. P-hodnota vyšla 0,0530, přičemž korelační koeficient v tomto případě vyšel 0,369, což znační slabší přímo úměrnou závislost. Korelační analýza tak potvrzuje výsledky regresního modelu u obou statisticky významných vysvětlujících proměnných. V případě běžného účtu potvrdila korelační analýza alternativní hypotézu $H_{1.PB(BU)}$. Korelační analýza se s regresním modelem shodla také v otázce členství v eurozóně, kdy je výsledný pozitivní vztah v rozporu s alternativní hypotézou $H_{1.€}$, což ukazuje, že členství v eurozóně má pozitivní vliv na občanské svobody.

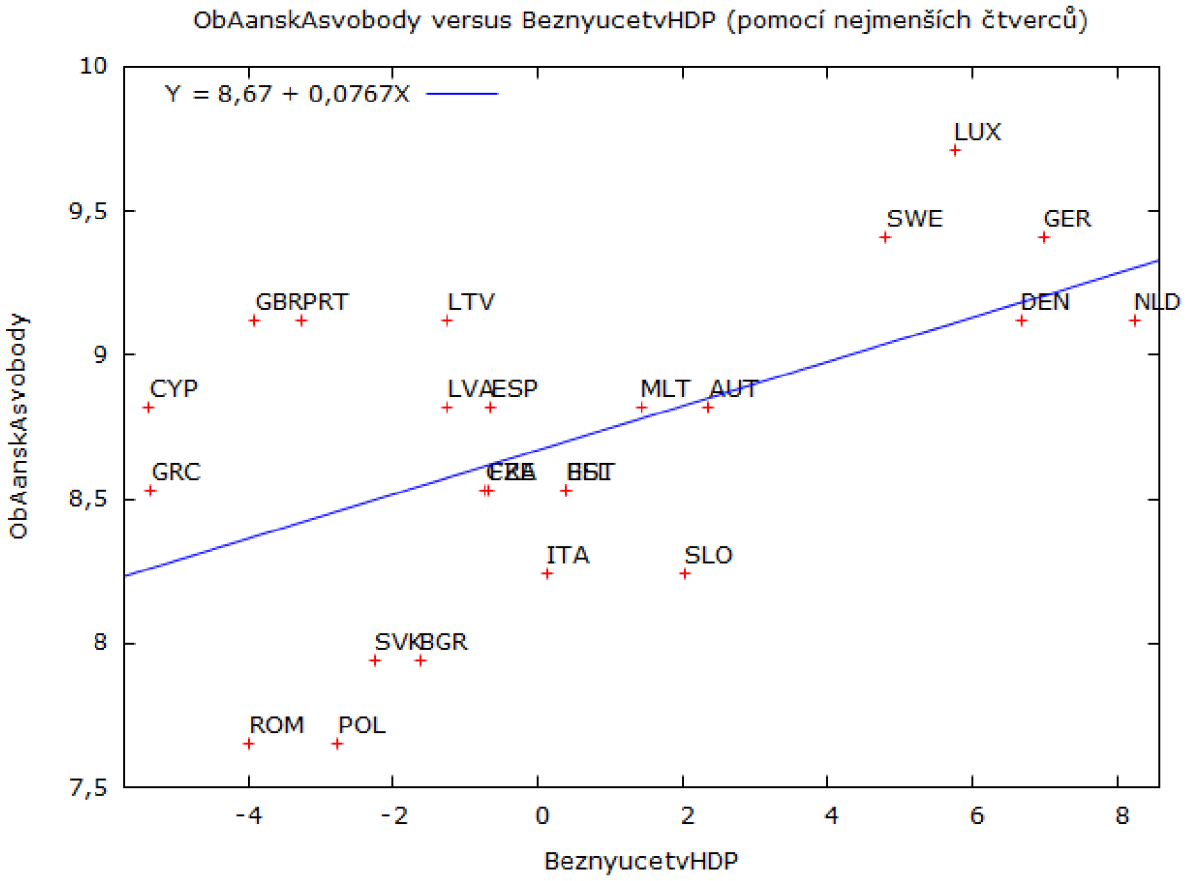

Obr. č. 6 – vztah občanských svobod a hodnoty běžného účtu

V případě grafu popisujícího vztah občanských svobod a hodnoty běžného účtu byly odstraněny čtyři odlehlá pozorování pro Maďarsko, Chorvatsko, Irsko a Finsko. Posléze provedená regresní analýza ukázala na správnost tohoto kroku, neboť došlo k navýšení hodnot regresního modelu. Adjustovaný koeficient determinace narostl z 0,103 na 0,264 a p-hodnota se změnila z 0,053029 na 0,006027. Také následně provedená korelační analýza podpořila odstranění odlehlých pozorování. P-hodnota korelační analýzy zobrazující vztah mezi občanskými svobodami a hodnotou běžného účtu se změnila z 0,0530 na 0,0060 a hodnota korelačního koeficientu vzrostla z 0,369, což značí slabou závislost, na 0,544 ukazující na středně silnou závislost. V tomto grafu dosáhlo nejlepší hodnoty Lucembursko a na druhém konci grafu s nejhorším výsledkem skončilo opět Rumunsko společně s Polskem.

Jedinou alternativní hypotézou, která byla v této části potvrzena je $H_{1.PB(BU)}$ v případě výše hodnoty běžného účtu měřené v % HDP. Lze tedy předpokládat, že přebytky na běžném účtu umožňují státům udržovat a rozšiřovat občanské svobody. Také v tomto případě lze považovat za správné tvrzení Soukiazise a Cerqueiry, kteří tvrdí, že přebytky na běžném účtu

mohou státy využít na jako zdroj kapitálu pro nejrůznější projekty, které by jinak nemohly být financovány. V případě občanských svobod se může jednat například o podporu státních médií a jejich nestrannosti a nezávislosti. Státy mohou přebytky z běžného účtu využít také například na ochranu lidských práv nebo na začleňování menšin do společnosti a zamezování diskriminaci prostřednictvím nejrůznějších iniciativ. Naopak ve státech s deficitním běžným účtem může docházet ke snaze státního aparátu o vyrovnání tohoto deficitu jinými zdroji například skrze ovlivňování soukromého podnikání prostřednictvím vyššího zdanění nebo snahou zamezit vzniku odborových hnutí ve státních podnicích tak, aby bylo možné udržet nízké mzdy pro státní zaměstnance. V soukromé sféře pak mohou přebytky na běžném účtu vést občany k prosazování dříve dílčích politických otázek, požadavkům na otevřenou politickou diskusi a volný přístup k informacím, o které dříve nejevili takový zájem, neboť museli strávit více času na zajišťování vlastních základních potřeb. S rostoucím přebytkem na běžném účtu mohou zejména občané s nižším příjmem požadovat část z těchto přebytků pro sebe, což může mimo jiné vést také k tvorbě nových odborových hnutí či k posílení těch stávajících. Naopak s díky deficitu na běžném účtu se k občanům nedostane takové množství kapitálu a oni tak nemají tolik času na uspokojování jiných než základních potřeb.

Závěr

V této diplomové práci byl zkoumán vztah nadnárodního kapitálu a demokratičnosti ve členských státech EU měřené pomocí demokratického indexu EIU. Nejprve byl představen demokratický index EIU a pět jeho části. Dále pak práce popsala pět vybraných vysvětlujících proměnných zastupujících nadnárodní kapitál. Nejlepších výsledků dosahovaly obecně skandinávské státy společně s Německem, Nizozemskem a Lucemburskem. Jedná se tak o země s dlouhou demokratickou tradicí a poměrně úspěšnými ekonomikami. Naopak nejhorší pozice pravidelně obsazovalo zejména Rumunsko. Demokratičnost členských států EU byla nejvíce ovlivněna v případě fungování vlády, kde vysvětlující proměnná popisující hodnotu běžného účtu dosáhla v rámci regresního modelu hodnoty 0,528 respektive 0,657 po odstranění odlehlých pozorování, což znamená, že popisuje více než polovinu variability hodnoty demokratického indexu EIU zabývající se fungováním vlády, navíc následně provedená korelační analýza ukázala v tomto případě na silnou závislost mezi vysvětlující a vysvětlovanou proměnnou, která byla po odstranění odlehlých pozorování ještě posílena. Nejmenší vliv naopak měly vysvětlující proměnné v případě občanských svobod, kde jedinou statisticky významnou vysvětlující proměnnou byla opět hodnota běžného účtu, nicméně tentokrát dosáhl adjustovaný koeficient determinace regresního modelu pouze hodnoty 0,103, respektive po odstraněné odlehlých pozorování hodnoty 0,264. V tomto případě také korelační koeficient ukázal pouze slabou závislost. V tomto případě se dá předpokládat, že existují důležité vysvětlující proměnné, které však nejsou v této práci zahrnuty.

Tato práce se zabývala zkoumáním vztahu nadnárodního kapitálu popsaného pomocí řady vysvětlujících proměnných, z nichž některé se ukázaly být pro vysvětlení indexu demokracie EIU a jeho částí jako statisticky nevýznamné. Jednalo se o hodnotu finančního účtu měřenou v % HDP, přímé zahraniční investice měřené v % HDP, čistou mezinárodní investiční pozici měřenou v % HDP a výši zdanění právnických osob. U těchto vysvětlujících proměnných se ani v jednom z pěti provedených regresních modelů nepotvrdila jejich statistická významnost a nedošlo tak k potvrzení alternativních hypotéz $H_{1.PB(FU)}$, $H_{1.PZI}$, $H_{1.CMIP}$ a $H_{1.TAX}$. V těchto případech tak nebyl prokázán žádný vztah a došlo k potvrzení nulových hypotéz $H_{0.PB(FU)}$, $H_{0.PZI}$, $H_{0.CMIP}$ a $H_{0.TAX}$. Naopak jako nejvýznamnější vysvětlující proměnná se ukázala být výše hodnoty běžného účtu měřená v % HDP, přičemž korelační analýzy ve většině případů ukazovaly na středně silnou závislost a po následném odstranění odlehlých pozorování došlo k posílení sledovaných vztahů. Došlo tak k vyvrácení nulové hypotézy $H_{0.PB(BU)}$, a k potvrzení alternativní hypotézy $H_{1.PB(BU)}$. Což ukazuje na skutečnost, že státy s přebytkem na běžném účtu

mají obecnou tendenci k relativně demokratičtějšímu způsobu vládnutí, jejich obyvatelé se častěji zapojují do politického života, jsou se státním demokratickým zřízením více ztotožněni a zároveň si užívají většího množství občanských svobod, než mají jejich protějšky ve státech deficitem na běžném účtu. Další statisticky významnou vysvětlující proměnnou byl počet nadnárodních korporací umístěných v žebříčku Fortune Global 500 sídlících v daném státě, což se ukázalo jako statisticky významné v případě politické participace, přičemž také v tomto případě došlo k vyvrácení nulové hypotézy $H_{0.FG500}$ a k potvrzení alternativní hypotézy $H_{1.FG500}$. V ostatních provedených měřeních se tato vysvětlující proměnná neukázala jako statisticky významná a došlo k potvrzení nulové hypotézy $H_{0.FG500}$. V případě vysvětlované proměnné popisující pluralismus a volební proces nemohl být regresní model z důvodu nedostatečné variability dat vytvořen.

Další navazující práce by se v případě kvantitativní analýzy měla zaměřit nejen na zakomponování dalších vysvětlujících proměnných, ale také na lepší uchopení časové stránky, kdy tam, kde to je možné, by měla být použita data z víceletého období pro získání lepšího a přesnějšího výsledku, neboť výsledky statické analýzy mohou být ovlivněny bezprostředními událostmi. Díky zohlednění faktoru času pro data z indexu demokracie EIU a jeho dílčích částí tak, aby bylo možné sledovat postupný vývoj hodnot jednotlivých států EU a mohlo by dojít k odhalení případných vývojových trendů. Na tuto práci by mohl navázat také kvalitativní výzkum zabývající se jednotlivými statisticky významnými vysvětlujícími proměnnými a s ohledem na index demokracie EIU by bylo vhodné prozkoumat, jak konkrétně se dané proměnné v jednotlivých státech projevují a jakým konkrétním způsobem působí růst hodnot indexu demokracie EIU.

Zdroje

Primární zdroje

Barendt, E. M. (2007). *Freedom of speech* (2nd ed). New York: Oxford University Press.

Bradford, D. F. (2000). *Taxation, wealth, and saving*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Economist Intelligence Unit. (2013) *Democracy index 2012: Democracy at a standstill.* Dostupné online.

Foster, S. (2011). *Human rights and civil liberties* (3rd ed). New York: Pearson Longman.

Gillens, Martin and Page, Benjamin (2014). "Testing Theories of American Politics: Elites,Interest Groups, and Average Citizens," Perspectives on Politics. Vol. 12, Issue 3: 564–81.

Hertz, N. (2003). *Plíživý převrat: globální kapitalismus a smrt demokracie.* Praha: Dokořán.

International Monetary Fund. (2009). *Balance of payments and international investment position manual*. 6th ed. Washington D.C.: International Monetary Fund.

Kašpar, V. (2000). *Nadnárodní společnosti ve světové ekonomice.* Praha: Vysoká škola ekonomická.

Kuttner, R. (2018). *Can democracy survive global capitalism?*. New York: W. W. Norton & Company.

Mitchell, W., & Fazi, T. (2017). *Reclaiming the State: A Progresive Vision of Sovereignty for a Post-Neoliberal World* (1st ed.). London: Pluto Press.

Nasser, A. (2018). *Overripe Economy: American Capitalism and the Crisis of Democracy*. London: Pluto Press.

Oatley, T. H. (c2012). *International political economy* (5th ed). Boston: Longman.

Piketty, T. (2015). *Kapitál v 21. století*. Praha: Knižní klub.

Rabie, M. (2013). *Saving capitalism and democracy*. New York: Palgrave Macmillan.

Robinson, W. I. (2009). *Teorie globálního kapitalismu: transnacionální ekonomika a společnost v krizi.* Praha: Filosofia.

Sartori, G. (1976). *Parties and party systems: a framework for analysis*. New York: Cambridge University Press.

Solimano, A. (2014). *Economic elites, crises, and democracy: alternatives beyond neoliberal capitalism*. Oxford: Oxford University Press.

Soukiazis, E., & Cerqueira, P. A. (Eds.). Models of Balance of Payments Constrained Growth. Dostupné online.

Tax Justice Network (2015). *Ten Reasons to Defend the Corporation Tax*. London: the Tax Justice Network Limited.

Sekundární zdroje

Economist Intelligence Unit. (2018) *Democracy Index 2018: Me too?*. Dostupné online.

Běžný účet (https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsbp11&plugin=1)

Finanční účet (https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsbp18&plugin=1)

Celkové přímé zahraniční investice v % HDP (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsbp100/default/table?lang=en)

Čistá mezinárodní investiční pozice měřená v % HDP (https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsii40&plugin=1)

Výše zdanění právnických osob (https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en)

Počet nadnárodních společností umístěných v žebříčku Fortune Global 500 z roku 2018, které mají sídlo v daném členském státě Evropské unie (http://fortune.com/global500/visualizations/)

Přílohy

Příloha č.1 – Zdrojová tabulka pro demokratický index EIU

	Demokraticky index	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	7,78	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	7,03	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	7,69	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	9,22	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	7,97	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	9,14	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	7,80	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	6,57	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	9,15	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	7,71	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	7,59	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	7,50	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	7,38	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	8,81	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	6,63	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	8,21	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	8,68	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	8,89	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	6,67	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	7,84	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	8,29	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	6,38	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	7,29	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	7,10	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	7,50	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	8,08	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	9,39	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	8,53	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21

Příloha č. 2 – Zdrojová tabulka pro pluralismus a volební proces

	Pluralismus a volební proces	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	9,58	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	9,17	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	9,58	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	10,00	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	9,58	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	10,00	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	9,58	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	9,17	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	9,58	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	9,58	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	9,17	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	9,58	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	9,58	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	10,00	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	8,75	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	9,17	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	9,58	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	9,58	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	9,17	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	9,58	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	9,58	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	9,17	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	9,58	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	9,58	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	9,58	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	9,17	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	9,58	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	9,58	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21

Příloha č. 3 – Zdrojová tabulka pro fungování vlády

	Fungování vlády	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	8,93	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	6,43	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	6,79	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	9,29	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	8,21	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	8,93	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	7,50	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	6,07	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	7,86	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	6,07	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	6,43	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	6,43	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	6,07	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	8,93	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	6,07	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	8,21	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	8,57	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	9,29	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	6,07	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	7,50	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	7,86	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	5,71	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	5,36	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	6,79	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	6,79	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	7,14	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	9,64	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	7,50	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21

Příloha č. 4 – Zdrojová tabulka pro politickou participaci

	Politická participace	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	5,00	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	7,22	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	6,67	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	8,33	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	6,67	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	8,33	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	7,78	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	5,56	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	8,33	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	7,78	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	6,67	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	6,11	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	5,56	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	6,67	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	5,00	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	6,11	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	8,33	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	8,33	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	6,11	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	6,11	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	8,33	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	5,00	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	6,11	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	5,56	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	6,67	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	7,78	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	8,33	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	8,33	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21

Příloha č. 5 – Zdrojová tabulka pro politickou kulturu

	Politická kultura	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	6,88	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	4,38	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	6,88	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	9,38	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	6,88	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	8,75	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	5,63	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	5,00	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	10,00	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	6,88	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	6,88	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	6,25	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	6,88	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	8,75	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	6,25	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	8,75	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	7,50	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	8,13	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	4,38	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	6,88	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	6,88	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	4,38	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	6,88	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	5,63	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	6,25	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	7,50	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	10,00	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	8,13	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21

Příloha č. 6 – Zdrojová tabulka pro občanské svobody

	Občanské svobody	Bezny ucet v % HDP	Financni a kapitalovy ucet % HDP	Celkove prime zahranicni investice v % HDP	Cista mezinar. Inv. pozice v % HDP	Zdaneni pravnickych osob v %	Fortune global 500 k 2018
BEL	8,53	0,39	0,05	170,1	43,9	29,6	1
BGR	7,94	-1,63	1,65	82,3	-36,8	10	0
CZE	8,53	-0,73	1,45	77,5	-23,6	19	0
DEN	9,12	6,67	4,08	55,5	63,2	22	1
EST	8,53	0,39	4,9	92,7	-26,7	20	0
FIN	9,71	-0,52	-3,11	48,9	-6,4	20	1
FRA	8,53	-0,68	-1,17	45,8	-11,4	34,4	28
HRV	7,06	-1,26	-0,15	48,1	-54,1	18	0
IRL	10,00	-0,28	7,36	466,2	-142,5	12,5	4
ITA	8,24	0,12	0,12	27,3	-3,9	27,8	6
CYP	8,82	-5,38	-3,73	1890,1	-114,7	12,5	0
LTV	9,12	-1,25	3,64	43,4	-29,5	15	0
LVA	8,82	-1,25	3,81	55,5	-49,1	20	0
LUX	9,71	5,76	4,75	7466,2	46,5	26	1
HUN	7,06	0,74	4,08	163,1	-46,8	10,8	0
MLT	8,82	1,43	5,26	1568,6	65,6	35	0
GER	9,41	6,98	6,5	44,7	60,6	30,2	32
NLD	9,12	8,24	7,76	581,8	68,9	25	14
POL	7,65	-2,76	-0,71	47,8	-55,6	19	1
PRT	9,12	-3,26	-0,62	79	-100,8	31,5	0
AUT	8,82	2,35	2,1	67,4	3,8	25	0
ROM	7,65	-3,99	-1	44	-44,7	16	0
GRC	8,53	-5,35	-2,91	18,5	-137,9	29	0
SVK	7,94	-2,25	-1,32	69,2	-66,9	21	0
SLO	8,24	2,02	1,16	39,1	-26,7	19	0
ESP	8,82	-0,65	0,09	65,4	-77,1	25	9
SWE	9,41	4,8	1,94	81,1	6,9	22	2
GBR	9,12	-3,91	-0,79	83,9	-6,7	19	21